

13

Volume: 7 • Issue: 13 • SEPTEMBER 2022

Cilt: 7 • Sayı: 13 • EYLÜL 2022

ISSN:2822-4523 e-ISSN:2147-561X

The Journal of
**Happiness and
Well-Being**

Neurosurgery

Psychology,
Psychiatry, Neurology

Full-Fledged
General Hospital

Private 7 / 24 Psychiatric
Intensive Care Unit

1A Operating Rooms

NPAMATEM
Addiction Center

Fully-Equipped
Intensive Care Unit

Personalized
Pharmacogenetic
Treatment

Child Psychiatry,
Neurology, Neurosurgery

Neuromodulation
Center

Üsküdar University
Science Partner

NP *İSTANBUL*
Hospital

We are inspired by the
brain to achieve excellence

[f npistanbulbrainhospital](https://www.facebook.com/npistanbulbrainhospital) [nphospital.pac](https://www.instagram.com/nphospital.pac) [nphospital](https://www.instagram.com/nphospital) www.npistanbul.com/en

Saray Mah. Ahmet Tevfik İleri Cad. No:18, 34768 Ümraniye / İstanbul TURKEY
T: 00905312945555 | 00905386358998

Science Partner

MUTLULUK VE İYİ OLUŞ DERGİSİ **(JHWB)** THE JOURNAL OF HAPPINESS AND WELL-BEING

CİLT/VOLUME: 7 • SAYI/NUMBER: 13 • EYLÜL/SEPTEMBER 2022

The Journal of
**Happiness and
Well-Being**

MUTLULUK VE İYİ OLUŞ DERGİSİ (JHWB) THE JOURNAL OF HAPPINESS AND WELL-BEING

ISSN: 2822-4523 • e-ISSN: 2147-561X

SAHİBİ / OWNER

Üsküdar Üniversitesi Adına
A. Furkan TARHAN
Üsküdar Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı
Chairman of the Board of Trustees, Üsküdar University

EDİTÖR / EDITOR

Prof. Dr. Nevzat TARHAN
Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü, Yönetim Üst Kurulu Başkanı
President, Üsküdar University

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / EXECUTIVE EDITOR

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TURAN
Üsküdar Üniversitesi İTBF, Psikoloji Bölümü (Türkçe)
Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology (Turkish), Uskudar University

YAYINCI / PUBLISHER

Üsküdar Üniversitesi

SEKRETERYA / SECRETERIAL

Arş. Gör. Betül ÇELEBİ DAĞ
Üsküdar Üniversitesi İTBF, Psikoloji Bölümü (Türkçe)
Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology (Turkish), Uskudar University

GRAFİK TASARIM / GRAPHIC & DESIGN

Bülent TELLAN

YAZIŞMA ADRESİ / CORRESPONDENCE ADDRESS

Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
T.C. Üsküdar Üniversitesi Güney Yerleşke E-Blok
Altunizade Mh. Mahir İz Cd. No:23 34674 Üsküdar / İstanbul / Türkiye
Tel: 216 400 22 22 – Dahili: 4007
E-posta: jhwb@uskudar.edu.tr
Web adresi: <https://jhwbjournal.com>

YAYIN TÜRÜ / PUBLICATION TYPE

Yaygın Süreli / Periodical

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir.
The publication languages of the journal are Turkish and English.

Mart ve Eylül aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası,
hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
*This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal
published biannually in March and September.*

The Journal of
**Happiness and
Well-Being**

MUTLULUK VE İYİ OLUŞ DERGİSİ (JHWP) THE JOURNAL OF HAPPINESS AND WELL-BEING

DERGİ YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / EXECUTIVE EDITOR

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TURAN
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye

YAYIN KURULU ÜYELERİ / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

Dr. Tayyab RASHİD
University of Toronto, Toronto, Canada

Dr. Gunther HUBNER
Positive Psychotherapy Institute, Germany

Dr. Louise LAMBERT
Canadian University of Dubai, Dubai

Dr. Polona Gradišek
University of Ljubljana, Slovenia

Prof. Dr. Sırrı AKBABA
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

Prof. Dr. Cumhuriyet TAŞ
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

Prof. Dr. İbrahim ŞENAY
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

Prof. Dr. Zümra ATALAY
Mef Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
Mef University, Istanbul, Turkey

Prof. Dr. Sevinç Serpil AYTAÇ
Fenerbahçe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
Fenerbahçe University, Istanbul, Turkey

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, Türkiye
Erzincan Binali Yıldırım University, Erzincan, Turkey

YARDIMCI EDITÖRLER / ASSISTANT EDITORS

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TURAN
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

Doç. Dr. Asil ÖZDOĞRU
Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uskudar University, Istanbul, Turkey

The Journal of
**Happiness and
Well-Being**

MUTLULUK VE İYİ OLUŞ DERGİSİ (JHWP) THE JOURNAL OF HAPPINESS AND WELL-BEING

DERGİ BİLİM DANIŞMA KURULU / SCIENCE ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Sinan CANAN, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye / *Uskudar University, Turkey*
Prof. Dr. Gökben HIZLI SAYAR, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye / *Uskudar University, Turkey*
Prof. Dr. Ruut VEENHOVEN, Erasmus University, Netherlands
Prof. Dr. Richard M. RYAN, University of Rochester, USA
Prof. Dr. Ahmed ABDEL-KHALEK, Alexandria University, Egypt
Prof. Dr. Ann MACASKILL, Sheffield Hallam University, UK
Prof. Dr. Ayşe Esra ASLAN, İstanbul Üniversitesi, Türkiye / *Istanbul University, Turkey*
Prof. Dr. Habib TILIOUINE, University of Oran, Algeria
Prof. Dr. Hasan BACANLI, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Türkiye / *Fatih Sultan Mehmet University, Turkey*
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye / *Hacettepe University, Turkey*
Prof. Dr. James PAWELSKI, University of Pennsylvania, USA
Prof. Dr. Erol GÖKA, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye / *Yıldız Teknik University, Turkey*
Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR, TED Üniversitesi, Türkiye / *TED University, Turkey*
Prof. Dr. Paul WONG, Trinity Western University, Canada
Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye / *İbn Haldun University, Turkey*
Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye / *Ondokuz Mayıs University, Turkey*
Prof. Dr. Sergiu BALTATESCU, University of Oradea, Romania
Prof. Dr. Şeyda TÜRK, Acıbadem Üniversitesi, Türkiye / *Acıbadem University, Turkey*
Prof. Dr. Willibald RUCH, Universität Zürich, Switzerland
Prof. Dr. Müge YILMAZ, Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye / *Gümüşhane University, Turkey*
Prof. Dr. Ebru TANSEL ÇAKICI, Near East University, KKTC
Prof. Dr. İlhan YALÇIN, Ankara Üniversitesi, Türkiye / *Ankara University, Turkey*
Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR, Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye / *Kırıkkale University, Turkey*
Prof. Dr. Özlem KARAIMAK, Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye / *Bahçeşehir University, Turkey*
Prof. Dr. Şerife IŞIK, Gazi Üniversitesi, Türkiye / *Gazi University, Turkey*
Prof. Dr. Tahsin İLHAN, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye / *Gaziosmanpaşa University, Turkey*
Prof. Dr. Tark TOTAN, Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye / *Adnan Menderes University, Turkey*
Prof. Dr. Ebru TAYŞI, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye / *Süleyman Demirel University, Turkey*
Prof. Dr. Esin ACAR, Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye / *Adnan Menderes University, Turkey*
Prof. Dr. Rahşan ÇETİNKAYA, Uludağ Üniversitesi, Türkiye / *Uludağ University, Turkey*
Prof. Dr. Paul JOSE, Victoria University of Wellington, New Zealand
Assoc. Prof. Dr. Alena SLEZACKOVA, Masaryk University, Czech Republic
Assoc. Prof. Dr. Andrea OWENS-FIFIELD, Quincy University, USA
Assoc. Prof. Dr. Chiara RUINI, Università di Bologna, Italia
Doç. Dr. Çiğdem YAVUZ GÜLER, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Türkiye / *Fatih Sultan Mehmet University, Turkey*
Doç. Dr. Tuğba SARI, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye / *Akdeniz University, Turkey*
Assoc. Prof. Dr. David BARTRAM, University of Leicester, UK
Assoc. Prof. Dr. Lea Elizabeth WATERS, The University of Melbourne, Australia

The Journal of
**Happiness and
Well-Being**

MUTLULUK VE İYİ OLUŞ DERGİSİ (JHWP) THE JOURNAL OF HAPPINESS AND WELL-BEING

DERGİ BİLİM DANIŞMA KURULU / SCIENCE ADVISORY BOARD

Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye/ *Hacettepe University, Turkey*

Assoc. Prof. Dr. Jennifer LYKE, Richard Stockton College of New Jersey, USA

Assoc. Prof. Dr. Nooraini OTHMAN, Universiti Teknologi, Malaysia

Doç. Dr. Bekir Fatih MERAL, Sakarya Üniversitesi, Türkiye/ *Sakarya University, Turkey*

Doç. Dr. Aslı BUGAY SÖKMEZ, ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü, KKTC

Doç. Dr. Didem AYDOĞAN, Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye/ *Adnan Menderes University, Turkey*

Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye/ *Erzincan Binali Yıldırım University, Turkey*

Doç. Dr. İrem ÖZTEKE KOZAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye/ *Necmettin Erbakan University, Turkey*

Doç. Dr. Mehmet PALANCI, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye/ *Karadeniz Teknik University, Turkey*

Doç. Dr. Müge AKBAĞ, Marmara Üniversitesi, Türkiye/ *Marmara University, Turkey*

Assoc. Prof. Dr. Ramin ALİYEYEV, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Türkiye/ *Hasan Kalyoncu University, Turkey*

Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye/ *Akdeniz University, Turkey*

Assist. Prof. Dr. Aaron JARDEN, Auckland University of Technology, Australia

Dr. Öğr. Üyesi Bircan ERGÜN BAŞAK, Anadolu Üniversitesi, Türkiye/ *Anadolu University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Merve ÇEBİ, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Hazal AYAS, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Yıldız BURKOVİK, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Meltem NARTER, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Mert AKCANBAŞ, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Zeynep BAŞABAK BHAIS, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZÇETİN ŞENÖZ, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep GÜMÜŞ DEMİR, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Remziye KESKİN, Üsküdar Üniversitesi, Türkiye/ *Uskudar University, Turkey*

Assist. Prof. Dr. Fatima KAMRAN, University of Punjab, Pakistan

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen ÖZTÜRK VARLIKLI, Pozitif Psikoterapi Enstitüsü, Türkiye/ *Positive Psychotherapy Institute, Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Rukiye HAYRAN, Pozitif Psikoterapi Enstitüsü, Türkiye/ *Positive Psychotherapy Institute, Turkey*

Assist. Prof. Dr. Rukiye ŞAHİN, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye/ *Gaziosmanpaşa University, Turkey*

Assist. Prof. Dr. Teresa Freire, University of Minho, Portugal

Dr. Fredrike Bannink, Clinical Psychologist, Netherlands

Dr. Joan D. Williams, Counselor Educator, USA

Dr. Michael Galea, University of Malta, MALTA

Dr. Wes Wingett, Private Psychotherapist, USA

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

The Relationship of Parental Emotional Availability and Perceived Parenting Style with Self-Esteem in Young Adults in Üsküdar University

Üsküdar Üniversitesinde Öğrenim Gören Genç Yetişkinlerde Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliği ve Algılanan Ebeveynlik Stilinin Benlik Saygısı ile İlişkisi

Kübra Özkaya, Büşra Özdoğan, Metin Çınaroğlu, Hüseyin Bulut, Gökben Hızlı Sayar 6

Ergenlerin Okula Bağlanmalarında Algılanan Sosyal Destek ve Okulda Öznel İyi Oluşun Rolü

The Role of Perceived Social Support And Subjective Well-Being At School In Adolescents' School Attachment

Merve Kadriye Soygiğit, Zeliha Traş 16

Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Algıladıkları Aile Yapılarının Hâlihazırdaki Duygusal Zekâ ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine Olan Etkisinin İncelenmesi

Investigation of the Effect of Perceived Family Structures of Adolescents on Their Current Emotional Intelligence and Psychological Resilience Levels

Büşra Tükenmez Koyun, Zeynep Gümüş Demir 30

Diğer Özgün veya Derleme Makale ve Yazılar / Other Types of Articles and Essays

Özel Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Psikolojik Sağlamlık Üzerine Sistematiğ Bir Derleme

A Systematic Review on Psychological Resilience in Families with A Child with Special Needs

Bahar Akoğlu 47

Antidepresan Olarak Aşk (Kitap Değeriendirmesi)

Die Liebe und Wie Sich Leidenschaft Erklart, Bas Kast (2004)

Yelda İbadi 57

EDİTÖRDEN

Mutluluk Bilimi, İyilik Bilimi, Pozitif Psikoloji, Well-being, Sağlık-Afiyet anlayışı... Ne derseniz deyiniz yeni bir bilim disiplini ortaya çıktı. Üsküdar Üniversitesi ve iş birliği yaptığı NP Hastanesi bu konu da Türkiye'de öncülük yapmıştır. Teorik temelinin oturması ve bilimsel kanıtların çoğalması gerekmektedir. Bunun için periyodik bir yayına ihtiyaç vardı. Değerli Meslektaşımız Prof. Dr. Tayfun Doğan 2013'de başlattığı çalışmayı Üniversite olarak devraldık bilime ve literatüre katkı yapmaya devam etmeye karar verdik.

Bu konu neden önemli?

Çünkü nörobilim temeli vardır. Mutlu olmak, eğlenmek ve gevşemek bir ihtiyaçtır, fakat beynini zinde tutmak isteyenler için ciddi bir iştir. Eğlenmenin ve çalışmamanın beyin için iyi olduğu fikri tuhaf karşılanabilir. Ancak 1990'ların ortalarında yapılan çeşitli çalışmalar bunun öyle olduğunu düşündürmektedir. Hatta araştırmaya göre, gündelik davranışlarımız beynimizin hücrel yapısını değiştirebilmektedir. Mesela, manipüle edebilecekleri ayna, top ve benzeri oyuncakların yer aldığı, karmaşık ortamlarda yaşayan erişkin sıçanların beyinleri daha sıradan ortamlarda yaşayan sıçanlara göre, mikroskop altında gerçekten farklı bir görünüm sergiledi.

Uyaranlar açısından zengin bir ortamda yaşayan sıçanların beyin hücrelerinde daha uzun ve daha karmaşık dendritler yani anteni andıran, hücrelerin sinaptik sinyal alan uzantıları olduğu ve daha fazla sayıda hücreler arası bağlantı bölgesi olduğu görüldü. Tüm bunlar beyni daha güçlü bir bilgisayara dönüştürmektedir.

Karışık ortam ilaç gibi

Bebekler üzerinde gerçekleştirilen, yapıdan çok fonksiyona dayalı testler bunun doğruluğunu ispatlamaktadır; zengin ve uyarıcı ortamlarda büyüyen çocukların yalın ortamlarda yetişen çocuklara göre test performansları daha başarılıydı. Kompleks ortamlarda yaşayan yaşlı sıçanlarda öğrenme, hafıza ve labirent koşusu gibi motor performans testlerinde genç sıçanları aratmayan, artmış performans görüldü. Bu ilerlemeye tam olarak neyin yol açtığı açıkça anlaşılamadı. Bununla birlikte sinir hücrelerinin gelişim ve onarımını arttıran beyin kimyasallarının, bazı hormonların ve beyin hücrelerinin birbiriyle haberleşmesine izin veren sinyal iletim kimyasallarının (nörotansmitterler) karşılıklı etkileşimini içerdiği görülmektedir. Bu sıçanlar için iyi hoşturda, biz insanlara uyarlanabilir mi?

Ortaya çıkan veriler bunun öyle olduğunu düşündürüyor; yaşantımız boyunca ne yaptığımız, neden zevk aldığımız ve neyle kuşatıldığımız ve zenginleştirilmiş veya karmaşık ortamlar beynimizin yaşlanması üzerinde esaslı bir etkiye sahiptir. Bazı bilim adamlarına göre bu durum sinir hücre ve bağlantı(nöral) rezervi olarak adlandırılan bir kavramla kısmen açıklanabilmektedir. Bunu beynin rezerv kapasitesi olarak düşünebilirsiniz. Bizler nöral rezervi büyüyüp gelişirken, çevremizle olan etkileşimimize cevaben oluşturunuz.

Beyin banka hesabı gibi fon oluşturuyor

Gereken uyarım ve fırsatı bulduğunda beyin zihinsel bir işi gerçekleştirmek için pek

çok alternatif yol oluşturur. Böylece travma veya hastalık yüzünden bu yol devre dışı kaldığında, onun yerine geçebilecek pek çok başka yol söz konusudur. Bu bağlantı fazlalığı gerektiğinde yararlanabileceğiniz bir rezerv havuzudur; ve bundan ne kadar çok oluştursanız, sizin için o kadar iyidir. Konuya fonksiyonel açıdan bakarsak, nöral rezervinizi ne kadar geniş tutarsanız, beyin hücre kayıplarını o kadar iyi tolere eder ve zihinsel performansınızı iyi düzeyde devam ettirebilirsiniz.

Öyleyse rezerv fonunuzu oluşturmak gerekiyor. Bunu yaşıntınız boyunca öğrenerek ve sürekli olarak beyni farklı şekillerde zora koşarak yapılır. Bu çaba çocuklukta daha iyi bir beyin inşa etmeye ve erişkinlikte de mevcut olanı korumaya yarar.

Matematik beyinde yollar oluşturuyor.

Kişinin almış olduğu düzenli Matematik alt yapı oluşturuyor neden diye soranlarda ve düşünerek karar verenlerde akıl eğitildiği için bağlantı sayısı daha çok oluyor. Eğitim ne kadar uzun süreliyse, nöral rezervinin

de o kadar büyük olduğu bilimsel olarak belgelendirildi. Zaman içerisinde takip edildiğinde, daha eğitilmiş kişilerin işlevselliklerinin daha iyi olduğu ve zihinsel güçlerinin daha az yıprandığı görüldü.

Ya kullan ya da kaybet

Beyin yapısı kuyu gibidir çalışıkça açılır. Eğitim çeşitli şekillerde olur ve kep ve cüppe çıkartıldıktan çok sonra bile devam eder, yaşam boyudur yani beyni zinde tutmak hedefleniyorsa eğitime devam etmelidir. Klinik araştırmalar zihinsel uyarım konusunda şunu söyler. Nöral rezervin korunması sadece klasik öğrenmeyi içermez, aynı zamanda zihinsel açıdan uyarıcı, farklı, aykırı ve boş zaman etkinliklerine katılımda bile bu beyin devrelerini destekler.

O halde iyi oluş ile ilgili bu kadar kanıt varsa yeni araştırmalar ve yayınların önü açık demektir. İşte biz yayın kurulu olarak bilime destek vermeye, beklentilere ve gelecek ihtiyaçlara cevap vermeye hazırız.

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

FROM THE EDITOR

Science of Happiness, Science of Goodness, Positive Psychology, Well-being, the Health-Enjoyment approach... However one might put it, a new scientific discipline has emerged. Üsküdar University and NP Hospital, with whom the university cooperates, has been the pioneers of this discipline in Türkiye. The theoretical foundations of the discipline need to be established and scientific evidence needs to be multiplied. This called for a periodic publication. Our esteemed colleague Prof. Dr. Tayfun Doğan started the journal in 2013. At Üsküdar University, we took over the work he started and decided to continue to contribute to science and literature.

Why is this issue important?

Because it has a basis in neuroscience. Being happy, having fun and relaxing is a necessity, but it is serious business for those who want to keep their brains fit. The idea that having fun and not working is good for the brain might seem odd. However, various studies in the mid-1990s suggest that this is the case. In fact, according to research, our everyday behaviors can change the cellular structure of our brain. For example, the brains of adult rats living in complex environments containing things they could manipulate, such as mirrors, balls, and similar toys indeed looked different under the microscope than rats living in more mundane environments.

It was observed that the brain cells of rats living in an environment rich in stimuli had longer and more complex dendrites, that is, antenna-like extensions of cells that receive

synaptic signals, and that there were more intercellular junctions. All this transforms the brain into a more powerful computer.

Complex environments work like medicine

Functional rather than structure-based tests performed on infants prove this to be true; test performances of children who grew up in rich and stimulating environments were more successful than children who grew up in simpler environments. Elderly rats living in complex environments showed increased performance, in learning, memory and motor performance tests such as maze running; their levels of performance were comparable to younger rats' performance levels. What exactly led to this progress was not clearly understood. However, it seems to involve the interaction of brain chemicals that increase the development and repair of nerve cells, some hormones, and signal transmission chemicals (neurotransmitters) that allow brain cells to communicate with each other. This is all well and good for rats, but what does all this mean for us humans?

The data suggest that all this has a bearing on well-being in humans. Things such as what we do throughout our lives, what gives us pleasure and what surrounds us, and whether we are in enriched or complex environments have a profound effect on the aging of our brains. Some scientists think that this can be partially explained by a concept called nerve cell and connection (neural) reserve. You can think of it as the reserve capacity of the brain. We form the

neural reserve in response to our interaction with our environment as we grow up and develop.

The brain creates funds like a bank account

When it has the necessary stimulation and opportunity, the brain creates many alternative ways to perform a mental task. Thus, when this pathway is disabled by trauma or illness, there are many other pathways that can replace it. This connection redundancy is a reserve pool you can use when needed; and the more of this you create, the better for you. From a functional point of view, the wider your neural reserve, the better you can tolerate brain cell loss and maintain your mental performance at a good level.

Then it is necessary to create your reserve fund. This is done by learning throughout your life and constantly challenging the brain in different ways. This effort serves to build a better brain in childhood and preserve what is present in adulthood.

Math creates pathways in the brain

The regular Mathematics courses that a person takes creates a foundation. Because their minds are trained, those who ask

‘Why?’ and make thoughtful decisions possess a higher number of connections. As has been scientifically documented, the longer the training one receives, the greater the neural reserve. When followed over time, it was seen that more educated people had better functionality and less wear on their mental strength.

Use it or lose it

The brain structure is like a well; it opens as it works. Training takes various forms and continues long after the cap and gown are removed, it is lifelong, so training must continue if it is aimed to keep the brain fit. Clinical studies say the following about mental stimulation: Preservation of neural reserve does not only involve classical learning, but also supports these brain circuits even in engaging in mentally stimulating, diverse, recreational and leisure activities.

Then, if there is so much evidence about well-being, the way is open for new research and publications. We, as the editorial board, are ready to support science and respond to expectations and future needs..

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

The Relationship of Parental Emotional Availability and Perceived Parenting Style with Self-Esteem in Young Adults in Üsküdar University*

Üsküdar Üniversitesinde Öğrenim Gören Genç Yetişkinlerde Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliği ve Algılanan Ebeveynlik Stilinin Benlik Saygısı ile İlişkisi

Kübra ÖZKAYA, Büşra ÖZDOĞAN***, Metin ÇINAROĞLU****, Hüseyin BULUT*****, Gökben HIZLI SAYAR*******

Doi: 10.32739/usmut.2022.7.13.8

Abstract

This study was conducted to explain the relationship between the emotional availability of parents and perceived parenting style and self-esteem in young adults. 207 young adult students studying at Üsküdar University in the 2018-2019 academic year were included in this correlational study. A random sampling method was used in the research. The participants have given the Sociodemographic Data Form, the Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS), the Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M), the Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F), and the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES). The study's results show a negative and low-level relationship between emotional availability to mothers and fathers and self-esteem. It was determined that there was no relationship between the scores obtained from the emotional accessibility to the parents, the perceived parenting style scale, the self-esteem scale, and the gender and marital status variables. There were significant differences in the age variable. Those aged 18-23 years had a higher level of self-esteem than those older than 39 years. Perceived parenting style is associated with self-esteem.

Keywords:

Emotional Accessibility to Parents, Perceived Parenthood Style, Self-Esteem, Young Adults

Öz

Bu araştırma, genç erişkinlerde ebeveynlerin duygusal ulaşılabilirliği ile algılanan ebeveynlik tarzı ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla yapılmıştır. Bu korelasyonel çalışmaya 2018-2019 eğitim öğretim yılında Üsküdar Üniversitesi'nde öğrenim gören 207 genç yetişkin öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmada rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara Sosyodemografik Veri Formu, Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Stili Ölçeği (AESÖ), Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği-Anne (EDEÖ-A), Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği-Baba (EDEÖ-B) ve Rosenberg Benlik- Saygı Ölçeği (RSEÖ) vermiştir. Çalışmanın sonuçları anne ve babaya duygusal ulaşılabilirlik ile benlik saygısı arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveynlere duygusal erişilebilirlik, algılanan ebeveynlik tarzı ölçeği, benlik saygısı ölçeğinden elde edilen puanlar ile cinsiyet ve medeni durum değişkenleri arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Yaş değişkeninde önemli farklılıklar gösterilmiştir. 18-23 yaşları arasındaki katılımcılar, 39 yaşından büyüklere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu saptanmıştır. Algılanan ebeveynlik tarzı, benlik saygısı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Algılanan Ebeveynlik Tarzı, Benlik Saygısı, Ebeveynler İçin Duygusal Erişilebilirlik, Genç Yetişkinler

- * This article was produced from the thesis study conducted at Üsküdar University, Institute of Social Sciences, Department of Clinical Psychology.
- ** Clinical Psychologist, Üsküdar University, kubra.ozkaya@st.uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4571-1661.
- *** Clinical Psychologist, Psychology PhD Student, Üsküdar University, busra.ozdogan@st.uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2449-9147.
- **** Asst. Prof., Nişantaşı University, metin.cinaroglu@nisantasi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6342-3949.
- ***** Dr. Psychiatrist, SBÜ Kanuni Sultan Süleyman Eğitim Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, hubulut@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-6533-8411.
- ***** Prof. Dr., Üsküdar University, gokben.hizlisayar@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2514-5682.

INTRODUCTION

Young adulthood; is a developmental period from the last stages of adolescence to middle age, in which individuals begin to be economically independent, struggle to gain a place in society, and interpersonal relations are essential. It includes developmental tasks such as choosing a mate, getting married, and adapting to a new social situation (Akça, 2012). In young adulthood, individuals must adapt to rapid changes, such as finding a job and choosing a spouse, unlike other life periods. The self-esteem of individuals also plays an essential role in the process of adaptation to change. Rosenberg (1965) defines self-esteem as a person's positive or negative attitude towards himself. According to this definition, if an individual's approach to himself is negative, his self-esteem is low, and if it is positive, his self-esteem is high. Individuals with high self-esteem respect themselves and see themselves as valuable. Individuals with low self-esteem evaluate themselves negatively (Rosenberg, 1965). Low self-esteem; depression, initiation and maintenance of self-harming behavior, suicide, self-punishment, frustration and feelings of shame (Glassman et al., 2007, Gooding et al., 2015, Lloyd-Richardson et al., 2007, Muehlenkamp et al., 2011, Orth et al., 2008, Stroehmer et al., 2015). Since self-esteem is present in every aspect of an individual's life, factors related to self-esteem are significant (Temiz et al., 2021).

Parental attitudes and behaviors significantly affect self-esteem. The parenting style is the concept of parents' attitudes, approaches, beliefs, behaviors, and expectations towards raising children (Esen & Cesur, 2015). Studies in the literature support the permanent effects of parenting styles on the self-esteem of children and adolescents (Szkody et al., 2021). In addition, whether children can access their parents when they need it emotionally or the quality of the access provided is also essential for self-esteem (Saunders et al., 2017). In particular, it has been shown that mothers' parenting attitudes are related to the child's self-esteem (Troshikhina & Manukyan, 2016) Increased self-esteem is associated with fewer parents' exposure to negative feedback (Bobo et al., 2020). It has been stated that a significant relationship exists between a child's perception of being accepted by the child's parents and the child's academic achievement score and self-esteem level (Morvitz and Motta, 1992). This study aimed to reveal the relationship between emotional accessibility to parents and perceived parenting style and self-esteem in young adults studying at Üsküdar University.

MATERIALS AND METHODS

The universe of this study consists of young adult students studying at Üsküdar University in the 2018-2019 academic year. The sample of the research consists of 207 students studying at Üsküdar University and agreeing to participate in the study. A random sampling method was used to determine the sample size. Üsküdar University Non-Interventional Research Ethics Committee reported that the study was ethically appropriate (**Ethics committee approval:** The ethics committee approval has been obtained from the Uskudar University Noninterventional Research Ethics Committee (B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/1004).

Patient informed consent: Informed consent was obtained.

Financial support and sponsorship: No funding was received.

Conflicts of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Data Collection Tools

Sociodemographic Data Form:

It was prepared by the researcher to determine the sociodemographic characteristics of the participants, such as gender, age, marital status, and education, and to investigate the factors affecting other scales.

Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES):

The Rosenberg Self-Esteem Scale consists of 63 items and 12 subscales, each with different types and choices. In the scale, “self-esteem” (m110), “continuity of self-concept” (m11-15), “trust in people” (m16-20), “sensitivity to criticism” (m21-23), “depressive effect” (m24-29), “dreaming” (m30-33), “psychosomatic symptoms” (m34-43), “feeling of threat in interpersonal relations” (m44-46), “degree of participating in discussions” (m47-48), “parental interest” (m49-55), “relationship with father” (m56-61), “psychic isolation” (m62-63). The scale was created by Rosenberg in 1963 and adapted to Turkish in 1986 (Baybek and Yavuz, 2005).

Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS):

Childhood Perceived Parenting Style scale consists of 23 items. On the scale, participants are asked to answer the statements about childhood parental attitudes toward both their mothers and fathers using a 4-point scale with three sub-dimensions: emotional warmth (6 items), overprotectiveness (10 items), and rejection (7 items). While the emotional warmth dimension refers to the parents’ accepting, supportive, and valuing attitudes, the overprotective dimension includes the items corresponding to the anxious approach towards the safety of the children, and the rejection dimension includes the items corresponding to the critical and judgmental attitude. In studies where cross-cultural comparisons are made, it is emphasized that this form is similar to the original scale and has good psychometric properties. The scale was developed by Arrindell et al. in 1999. It was adapted into Turkish by Dirik et al. in 2015.

Parent Emotional Availability Scale (PEAS):

The Parent Emotional Accessibility Scale consists of 15 items. Although the scale is a 6-point Likert-type scale, it is developed to measure separately for mothers and fathers. It consists of two forms: Parent Emotional Accessibility Scale-Mother (PEAS-M) Parent Emotional Accessibility Scale-Father (PEAS-F). The scale is a valid and reliable measure of children’s emotional availability to their mothers and fathers. The parent emotional accessibility scale developed by Lum and Phares (2005) was adapted into Turkish by Gökçe (2013). In the adaptation of the scale to Turkish, it was determined that, as in the original form, the mother form exhibited a single-factor structure, namely the emotional accessibility of the mother and the father’s emotional accessibility of the father (Özdoğan and Önder, 2018).

Statistical analysis

SPSS 20.0 package program was used to evaluate the data. The t-test was used in the analy-

sis of normally distributed data. The correlation was evaluated with the Spearman correlation test. $p < 0.05$ was accepted as a statistical significance level.

RESULTS

Two hundred seven people participated in this research. 87% ($n=180$) of the participants were women and 13% ($n=27$) were men. 46.4% ($n=96$) of the participants were between 18-23 years old, 40.6% ($n=84$) were between 24-29 years old, 8.7% ($n=18$) were between 30-38 years old. Furthermore, 4.3% ($n=9$) were older than 39 years. The average age of the participants was 25.10 ($SD=5.67$). When the participants were examined according to their marital status, it was determined that 87.9% ($n=182$) were single, 10.6% ($n=22$) were married, and 1.5% ($n=3$) were separated from their spouses. The averages of the total scores obtained by the participants from the scales are shown in Table-1.

Table-1. *The Averages of The Participants' Total Scores from The Scales*

Scales	Mean	SD
Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS)	95.42	13.51
Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M)	73.31	16.87
Parent Emotional Availability Scale- Father (PEAS-F)	69.42	61.58
Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES)	1.50	0.82

In order to examine whether there is a relationship between the scores of the participants on the Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS), the Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M), the Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F), and the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES). Spearman correlation analysis was performed. The results of the correlation analysis are given in Table-2.

Table-2. *Examination of the Relationship Between the Participants' CPPSS, PEAS-M, PEAS-F, and RSES Scores*

		CPPS	PEAS-A	PEAS-B	RSE
CPPSS	Rho	1			
	p				
PEAS-M	Rho	-0.004	1		
	p	0.951			
PEAS-F	Rho	-0.028	0.585**	1	
	p	0.693	<0.001		
RSE	Rho	0.073	-0.330**	-0.321**	1
	p	0.293	<0.001	0.001	

**Correlation is significant at the 0.01 level (Spearman correlation test)

Note: CPPSS: Childhood Perceived Parenting Style Scale

PEAS-M: Parent Emotional Availability Scale-Mother

PEAS-F: Parental Emotional Availability Scale-Father

RSES: Rosenberg Self-Esteem Scale

In Table-2, the relations between the scores obtained from the scales applied to the participants are shown by Spearman correlation analysis. According to this analysis, no significant correlation was observed between PEAS-Mother and CPPSS scores ($p=0.951$, $\rho=-0.004$) and PEAS-Father and CPPSS scores ($p=0.693$, $\rho=-0.028$). However, a significant and moderate positive correlation was found between PEAS-Father and PEAS-Mother scores ($p<0.001$, $\rho=0.585$). No statistically significant correlation was found between RSES and CPPSS scores ($p=0.293$, $\rho=0.073$). However, a weakly significant and negative correlation was found between RSES and PEAS-Mother scores ($p<0.001$, $\rho=-0.330$). Similarly, a weakly significant and negative correlation was found between RSES and PEAS-Father scores ($p=0.001$, $\rho=-0.321$).

Table-3. Comparison of the Participants' CPPSS, PEAS-M, PEAS-F, and RSES Scores According to Gender Variable

	Gender	N	Mean	SD	t	p
CPPS	Woman	180	95.67	13.45	0.694	0.489
	Man	27	93.74	14.05		
PEAS-A	Woman	180	73.90	17.01	1.292	0.198
	Man	27	69.40	15.61		
PEAS-B	Woman	180	70.50	65.67	0.647	0.518
	Man	27	62.25	17.25		
RSE	Woman	180	1.44	0.79	-1.098	0.274
	Man	27	1.62	1.04		

In Table-3, the participants' Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS), Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M), Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F), and RSES scores compared by gender are shown. There was no significant difference between women and men in the CPPSS, PEAS-Mother, PEASS-Father, and RSES scores ($p>0.05$).

Table-4. Comparison of the Participants' CPPSS, PEAS-M, PEAS-F, and RSES Scores According to the Marital Status Variable

	Marital Status	N	Mean	SD	t	p
CPPS	Married	182	96.00	13.22	1.461	0.146
	Single	22	91.54	15.91		
PEAS-A	Married	182	73.97	16.24	1.070	0.295
	Single	22	69.09	20.64		
PEAS-B	Married	182	71.27	64.88	1.174	0.242
	Single	22	54.86	24.38		
RSE	Married	182	1.47	0.82	-0.158	0.875
	Single	22	1.50	0.91		

In Table 4, the participants' Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS, Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M), Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F), and Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) scores according to marital status have been compared. It was found that there was no statistically significant difference between the CPPSS, PEAS-Mother, PEAS-Father, and RSES scores between married and single people ($p>0.05$).

Table-5. Comparison of the Participants' CPPSS, PEAS-A, PEAS-B, and RSES Scores According to the Age Variable

	Age	N	Mean	SS	t	p
CPPS	18-23	96	96.19	11.67	1.063	0.290
	39>	9	91.88	11.07		
PEAS-A	18-23	96	72.08	18.92	-3.069	0.007
	39>	9	82.44	8.30		
PEAS-B	18-23	96	64.69	21.25	-2.564	0.024
	39>	9	76.77	12.54		
RSE	18-23	96	1.51	0.88	5.667	<0.001
	39>	9	1.00	0.01		

In Table 5, the participants' scores from the scales (CPPSS, PEAS-M, PEAS-F, RSES) were compared according to the age variable. The scores obtained from the Childhood Perceived Parenting Style Scale did not differ between 18-23 and participants older than 39 years ($p>0.05$). There was a significant difference between the Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M) score and the age variable ($t=-3.069$). Participants older than 39 years ($\bar{x}=82.44$) had significantly higher PEAS-M scores than those aged 18-23 years ($\bar{x}=72.08$). A significant difference was also found between the Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F) score and the age variable ($t=-2.564$). Those who were older than 39 years ($\bar{x}=76.77$) had significantly higher PEAS-F scores than those aged 18-23 years ($\bar{x}=64.69$) ($p=0.024$). A significant difference was also found between the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) score and the age variable ($t=5.667$). Participants between the ages of 18-23 had a significantly higher score on the scale ($\bar{x}=1.51$) than those older than 39 years ($\bar{x}=1.00$) ($p<0.001$).

DISCUSSION

This study aimed to reveal the relationship between parental emotional availability and perceived parenting style with self-esteem in young adults. The results obtained from the Childhood Perceived Parenting Style Scale (CPPSS), Parental Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M), Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F), and Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) were compared with the statistical variables of gender and marital status. No significant difference was found. When the studies in the literature are examined, it is seen that the mother's emotional availability differs according to the participant's perception of the relationship between the mother and father. It was determined that the mother's and father's emotional accessibility scores of the participants who evaluated the relationship between their parents as very bad were significantly lower than those who evaluated the relationship between their parents as normal, good, and very good. It was

determined that the emotional accessibility scores of the participants whose parents were together were significantly higher than those whose parents were divorced. It was observed that the emotional accessibility scores of the mothers and fathers of the participants who evaluated their economic status as low were significantly lower than those who evaluated their economic status as medium and high. It was observed that the Father Emotional Availability Scale scores differed significantly according to the level of significance according to gender. It was determined that female participants' father's emotional availability was higher than male participants (Keskin, 2021). Age is not significant in perceived parental behavior; the gender of the child and the parent is statistically significant (Hazzard et al., 1983). Lum and Phares (2005) stated that the emotional relationships of the individual with their parents are meaningful and that individuals show more psychological distress, especially when the mother is not emotionally accessible. Most parent-child studies emphasize the mother-child dichotomy and ignore fathers' behavior. Studies provide evidence that there are more similarities, although there are differences between the degree of care of mothers and fathers (Pleck & Masciadrelli, 2004). Recent studies in the literature suggest that the influence of parents on children is not only dependent on the mother or father but also on both the father and mother (Han & Lee, 2020). However, when the variables affecting parental attitudes are examined in the literature, there is a significant difference between gender, employment status, monthly income, education level, number of children, and parental attitudes; It was found that there was no statistically significant difference in age, family type and chronic disease variables (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). It has been shown that the environment in which the parents grow up, the relationship they establish with their parents, the communication and relationship between the spouses, the personality traits, the age, gender, health, and education status of the child statistically affect the parenting style of the parents (Keskin, 2004).

This study observed a statistically significant difference between the Parent Emotional Availability Scale-Mother (PEAS-M) score and the age variable. According to this result, the scores of those older than 39 years old were statistically significantly higher than those between 18-23. Likewise, a statistically significant difference was observed between the Parent Emotional Availability Scale-Father (PEAS-F) score and the age variable. Accordingly, PEAS-F scores were statistically significantly higher in those older than 39 years than those aged 18-23. It has been concluded that emotional accessibility to parents increases with age, regardless of the mother or father. A statistically significant difference was found between the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) score and the age variable. Those aged 18-23 years had a higher level of self-esteem than those older than 39 years. When the literature was examined, a significant difference was found between age groups in the level of self-esteem. Studies have also found that individuals aged 24 and over have the highest level of self-esteem (Akgüç, 2021). The reason for reaching a different result from the literature in this study may be related to the number of participants.

This study and studies in the literature show the relationship between parental emotional availability and perceived parenting style with self-esteem. Since the self-esteem of young adults is affected not only by the parents but also by different factors, it is necessary to study how various environmental factors affect the child's self-esteem longitudinally in future studies. In this study, the rate of female participants is higher than male participants. The research can be repeated by equalizing the number of male and female participants.

The research was conducted with young adults. In future studies, it can also be done with individuals under 18 in adolescence.

CONCLUSION

In this study, which aimed to reveal the relationship between parental emotional accessibility and perceived parenting style and self-esteem in young adults, it was determined that there was no relationship between the scores obtained from the emotional accessibility of parents, perceived parenting style scale and self-esteem scale and gender, marital status variables. However, there were significant differences in the age variable. Those aged 18-23 years had a higher level of self-esteem than those older than 39 years. Perceived parenting style is associated with self-esteem.

REFERENCES

- Akça, Z. K. (2012). *Genç yetişkinlikte algılanan anne-baba tutumlarının, kendini toparlama gücü ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akgüç, O. M. (2021). *Üniversite öğrencilerinde depresyon, otomatik düşünceler ve benlik saygısının sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesi*. İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Arrindell, W. A., Sanavio, E., Aguilar, G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemann, M., ... & van der Ende, J. (1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27(4), 613-628. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(98\)00192-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00192-5).
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585. <https://dergipark.org.tr/en/pub/befdergi/issue/28762/307860>.
- Baybek, H., ve Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 73-95. <https://dergipark.org.tr/en/pub/musbed/issue/23490/250165>.
- Bobo, E., Lin, L., Acquaviva, E., Caci, H., Franc, N., Gamon, L., Picot, M.-C., Pupier, F., Speranza, M., Falissard, B., Purper-Ouakil, D., (2020). How do children and adolescents with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) experience during the COVID-19 outbreak? *Encephale J*. 46 (3S), S85-S92. <https://doi.org/10.1016/j.encep.2020.05.011>.
- Dirik, G., Yorulmaz, O., & Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Esen, M. A., ve Cesur, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerini algılayışları ve bu algının ebeveyn-çocuk değer benzerliğine etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2), 1-24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iupcd/issue/25042/264388>.
- Glassman, L. H., Weierich, M. R., Hooley, J. M., Deliberto, T. L., & Nock, M. K. (2007). Child maltreatment, non-suicidal self-injury, and the mediating role of self-criticism. *Behavior research and therapy*, 45(10), 2483-2490. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2007.04.002>.
- Gooding, P., Tarrier, N., Dunn, G., Shaw, J., Awenat, Y., Ulph, F., & Pratt, D. (2015). The moderating effects of coping and self-esteem on the relationship between defeat, entrapment, and suicidality in a sample of prisoners at high risk of suicide. *European Psychiatry*, 30(8), 988-994. <https://10.1016/j.eurpsy.2015.09.002>.
- Gökçe, G. (2013). Ebeveynin duygusal erişilebilirliği ve genel psikolojik sağlık: Duygu düzenleme,

- kişilerarası ilişki tarzı ve sosyal desteğin rolü. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Han, J. W., Lee, H. (2020). Longitudinal relationship between the child value, parenting stress, and controlling parenting attitudes and the self-esteem of children: Applying the actor-partner interdependence model (APIM) using a latent growth model. *Japan Journal of Nursing Science: JJNS*, 17(3), e12322. <https://doi.org/10.1111/jjns.12322>.
- Hazzard, A., Christensen, A., & Margolin, G. (1983). Children's perceptions of parental behaviors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 11(1), 49-59. <https://doi.org/10.1007/BF00912177>.
- Keskin, S. (2004). Çocuğun yaş, cinsiyet, bilişsel yetenek ve anaokuluna gitmesinin annenin ev kadınlığı tutumuna etkisi. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 35(4), 181-187. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/iucerrahpasa/issue/656/6744>.
- Keskin, E. (2021). Son ergenlik dönemindeki bireylerde ebeveynin duygusal erişilebilirliği ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide duygusal özerkliğin biçimlendirici rolünün incelenmesi. *İşık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Lum, J. J., & Phares, V. (2005). Assessing the emotional availability of parents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 27(3), 211-226. <https://doi.org/10.1007/s10862-005-0637-3>.
- Lloyd-Richardson, E. E., Perrine, N., Dierker, L., & Kelley, M. L. (2007). Characteristics and functions of non-suicidal self-injury in a community sample of adolescents. *Psychological medicine*, 37(8), 1183-1192. <https://doi.org/10.1017/S003329170700027X>.
- Morvitz, E., & Motta, R. W. (1992). Predictors of self-esteem: the roles of parent-child perceptions, achievement, and class placement. *Journal of learning disabilities*, 25(1), 72-80. <https://doi.org/10.1177/002221949202500111>.
- Muehlenkamp, J. J., Claes, L., Smits, D., Peat, C. M., & Vandereycken, W. (2011). Non-suicidal self-injury in eating disordered patients: A test of a conceptual model. *Psychiatry Research*, 188(1), 102-108. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2010.12.023>.
- Orth, U., Robins, R. W., & Roberts, B. W. (2008). Low self-esteem prospectively predicts depression in adolescence and young adulthood. *Journal of personality and social psychology*, 95(3), 695. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.95.3.695>.
- Özdoğan, A. Ç., & Önder, F. C. (2018). Ergenlerde reaktif-proaktif saldırganlık ile ebeveyn duygusal erişilebilirliği: Duygu düzenleme gücünün aracı rolü. *Eğitim ve Bilim*, 43(194). <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2018.7576>.
- Pleck, J. H., & Masciadrelli, B. P. (2004). *Paternal involvement by US residential fathers: Levels, sources, and consequences*. John Wiley & Sons Inc.
- Rosenberg, M. (1963). Parental interest and children's self-conceptions. *Sociometry*, 35-49.
- Rosenberg, M. (1965). Rosenberg self-esteem scale (RSE). *Acceptance and commitment therapy. Measures package*, 61(52), 18.
- Saunders, H., Biringen, Z., Benton, J., Closson, L., Herndon, E., & Prosser, J. L. (2017). Emotional Availability and Emotional Availability Zones (EA-Z): From assessment to intervention and universal prevention. *Perspectives in infant mental health*, 1-16.
- Szkody, E., Steele, E. H., & McKinney, C. (2021). Effects of parenting styles on psychological problems by self esteem and gender differences. *Journal of Family Issues*, 42(9), 1931-1954. <https://doi.org/10.1177/0192513X20958445>.
- Stroehmer, R., Edel, M. A., Pott, S., Juckel, G., & Haussleiter, I. S. (2015). Digital comparison of healthy young adults and borderline patients engaged in non-suicidal self-injury. *Annals of general psychiatry*, 14(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12991-015-0088-5>.

- Temiz, M., Özdoğan, B., ve Hızlı, G. (2021). Psikolojik yardım alma tutumları, işlevsel olmayan tutumlar ve benlik saygısı ilişkisi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1056-1078. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.943274>.
- Troshikhina, E. G., & Manukyan, V. R. (2016). Self-esteem and Emotional Development of Young Children in Connection with Mothers' Parental Attitudes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 233, 357-361. doi:10.1016/j.sbspro.2016.10.156.
-

Ergenlerin Okula Bağlanmalarında Algılanan Sosyal Destek ve Okulda Öznel İyi Oluşun Rolü*

The Role of Perceived Social Support And Subjective Well-Being At School In Adolescents' School Attachment

Merve Kadriye SOYYIĞIT**, Zeliha TRAŞ***

Doi: 10.32739/usmut.2022.7.13.9

Öz

Bu araştırmada ergenlerin okula bağlanmalarında algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluşun rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Tüm bireylerde olduğu gibi ergenlerde de bağlanma duygusunu hissetmek ihtiyaç olmuştur (Osterman, 2000). Bireyin kendini okula ait hissetmesi, bulunduğu kurumda mutlu olması ve güvende olduğunu bilmesi okula bağlanma düzeyini belirleyebilir (Maddox ve Prinz, 2003). Zamanının çoğunu okulda geçiren öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin yüksek ve mutlu bireyler olabilmeleri bu sebeple üzerinde durulması gereken bir araştırma olarak görülmüştür. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli ilköğretim okulları kurumlarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 496 kız (%60,3) ve 327 erkek (%39,7) olmak üzere toplam 823 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri Çocuk ve Ergenler için Okula Bağlanma Ölçeği, Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Ergenler için Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu hazırlanarak yapılmıştır. Araştırmada; Bağımsız Örneklem t testi, One Way ANOVA, Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Doğrusal Regresyon analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre, ergenlerin okula bağlanmalarında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sınıf düzeyi değişkenine göre, ergenlerin okula bağlanma düzeyleri 6.sınıfta öğrenim gören öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Ergenlerin okula bağlanma düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin okula bağlanma düzeyleri ile okulda öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutu olan okul doyumu arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde, okulda duygu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin okula bağlanma düzeyini, algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluş %56 oranında yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Okula Bağlanma, Algılanan Sosyal Destek, Okulda Öznel İyi Oluş, Ergenler

Abstract

In this study, it was aimed to examine the role of perceived social support and subjective well-being at school in adolescents' school attachment. Relational screening model was used in the research. The study group of the research consists of secondary school students studying in 6th, 7th and 8th grades in various schools. A total of 823 secondary school students, including 496 girls (60.3%) and 327 boys (39.7%), participated in the study. The data of the study were collected by preparing School Attachment Scale for Children and Adolescents, Multidimensional Perceived Social Support Scale, Brief Adolescents' Subjective Well-Being in School Scale, and Personal Information Form. In the research; Independent Sample t test, One Way Anova, Pearson Correlation Coefficient and Multiple Linear Regression analysis techniques were used.

As a result of the research, according to the gender variable, a significant difference was found in the school attachment of adolescents in favor of female students. According to the grade level variable, the school attachment levels of the adolescents differed significantly in favor of the 6th grade students. A positive and moderately significant relationship was found between adolescents' levels of school attachment and perceived social support. A high level of positive correlation was found between school attachment levels of adolescents and

* Bu makale Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda yapılan tez çalışmasından türetilmiştir.

** Meb, Şanlıurfa/Türkiye, mrv93.unal@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-6615-2942.

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi, zztras@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2670-0868.

school satisfaction, which is a sub-dimension of the subjective well-being scale at school, and a moderately significant positive correlation between affect, which is also a sub-dimension of the subjective well-being at school. Perceived social support and subjective well-being at school predict the level of school attachment of adolescents by 56%.

Keywords:

School Attachment, Perceived Social Support, Subjective Well-Being at school, Adolescents

GİRİŞ

Çağdaş eğitim; öğrencinin sadece akademik yönünün ilerlemesine odaklanmayıp, bireyin farklı alanlarda da (fiziksel, psikolojik, duygusal vb.) gelişmesini ve topluma uyum sağlayabilmesini amaçlamaktadır (Yeşilyaprak, 2016). Bireyin topluma oryantasyonunun sağlanmasında okulların etkisi fazladır (Yavuzer, 2002). Eğitim ortamı, kişinin ilerleyen dönemdeki hayatını mutlu ve memnun birey şeklinde yaşamasını şekillendirmektedir (Alaca, 2011). Bu durumdan dolayı, eğitim öğretim hayatı boyunca öğrencilerin bağlanma şekillerini incelemenin okuldaki verime katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Anne ve babayla kurulan bağlanma biçimi dolaylı şekilde, okuldaki arkadaşlara ve eğitimcilere bağlanma şekli ise doğrudan okulda geçirilen zamanın kalitesinde ve akademik başarıda söz sahibi olmaktadır (Duy ve Yıldız, 2014). Öğretmene, arkadaşına ve okula bağlanma şeklinin bireyin okul hayatındaki verimine etkisi düşünüldüğünde ‘okula bağlanma’ kavramının detaylı incelenmesinin gerekliliği dikkat çekmiştir.

Libbey (2004)’e göre okula bağlanma; okulu sevmeye ve arkadaşlarıyla iletişimleriyle öğretmen sosyal desteğini de içeren bir kavramdır. Okula bağlanma; bireyin okuluna aidiyet hissetmesi, kendini mutlu ve önemli hissedebileceği bir yer olduğuna dair düşünce geliştirebilmesidir (Samdal vd., 1999). En geniş kapsamıyla okula bağlanma; öğrencinin eğitim kurumunda arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle ve okulda bulunan diğer kişilerle oluşturmuş olduğu ilişkidir (Mouton vd., 1996). Ergenlerin akranlarıyla iletişimlerinin geliştiği bir kurum olarak okulları incelediğimizde akarana ve okula bağlanma düzeyindeki artışın ergen ruh sağlığının gelişmesi ve korunmasında olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir (Ueno, 2005). Okula bağlanma, ergenlik döneminin muhtemel problemlerine koruyuculuk sağlayarak bireyin hayatında önemli bir görev üstlenmektedir (Skinner vd., 2008). Okula bağlılığın yüksek olması; suça yönelimi (Cernkovich, 1992), şiddet içeren davranışlarda bulunmayı (Sağlam ve İkiz, 2017), riskli davranışlar göstermeyi (Rudasill vd., 2010) azaltmaktadır. Böylece okula bağlılığın bireyin ruh sağlığının korunmasında ve olumsuz davranışların engellenmesinde mühim bir faktör olduğu görülmektedir.

Ergenlerin okula bağlanmalarını etkileyebileceği düşünülen değişkenlerden biri algılanan sosyal destek kavramıdır. Bu dönemde birey, değer verdiği insanlardan daha fazla onay almak, ilgi görmek, desteğini hissetmek ister (Aliyev ve Tunç, 2017). Bireyin içinde bulunduğu bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini düşünen ekolojik sistem kuramına göre ergenin bulunduğu bağlamdan (arkadaşları, ailesi, içinde bulunduğu toplum) görmüş olduğu destek sosyal ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır (Bronfenbrenner, 1986). Sosyal desteğin oluşabilmesi için desteği veren kişi tarafından gereksinimin fark edilmesiyle birlikte kişinin herhangi bir konuda güdülenmesi gerekmektedir (Hupcey, 1988). Okulda öğretmeninden ve arkadaş grubundan, evde ise ebeveyninden ihtiyacı olan desteği algılayan bireyin okula bağlanma düzeyinin de yükseleceği öngörülmektedir.

Okullar, öğrenciler için sadece eğitsel başarılar edinmelerine olanak sunan kurumlar olmayıp, bireylerin aile haricinde en çok vakit geçirdiği ve sosyalleşmelerine imkân sağlanan kurumlardır. Özellikle bir ‘geçiş dönemi’ olan ergenlik döneminde; aileden, akranlarından ve öğretmeninden algıladığı sosyal destek bireyin duygusal gelişimi için önem arz etmektedir. Akran desteğinin varlığı okula bağlanma düzeyini de etkilemektedir (Verkuyten ve Thijs, 2002). Algılanan sosyal desteğin yüksek olması, ergenlerin okula bağlılığını ve psikolojik sağlamlıklarını olumlu yönde etkilemektedir (Turgut ve Eraslan-Çapan, 2017). Olumlu arkadaş ilişkileri bireyin okula uyum problemi yaşamasını azaltmakta ve devam sağlamayı kolaylaştırıcı bir faktör olmaktadır (Şahan ve Duy, 2017). Bireyin sosyal ağından algılanan sosyal destek okula uyum ve bağlanmanın oluşmasında koruyucu bir faktör olmaktadır (Sharkey vd., 2008).

Ergenlerin okula bağlanmalarını etkileyebileceği düşünülen değişkenlerden bir diğeri de öznel iyi oluş kavramıdır. Psikolojide ‘mutluluk’ ve ‘öznel iyi oluş’ kavramlarının aynı düşünceyi ifade ettiği düşünülmektedir (Eryılmaz, 2011). Öznel iyi oluş, kişinin beklentilerine göre yaşamını gözden geçirmesini ve memnuniyet halini yansıtır (Eryılmaz ve Ercan, 2011) ve aynı zamanda bireyi mutlu kılan duygusal bir yaşantıdır. Öznel iyi oluşun üç farklı yapısı vardır ve bunlar; ‘yaşam doyumu’, ‘olumlu duygulanım’ ve ‘olumsuz duygulanım’dır (Diener, 1984). Olumlu duygulanım; cesaret, mutluluk, umut, adrenalin gibi duyguları kapsamaktayken, olumsuz duygulanım; keder, acı, kızgınlık, tükenmişlik gibi duyguları kapsamaktadır. Yaşam doyumu ise bireyin hayat kalitesine yönelik yapmış olduğu değerlendirme sonucunda oluşan öznel bir kavramdır (Myers ve Deiner, 1995).

Öğrencilerin okula dair düşünceleri ve deneyimlerini değerlendiriş biçimleri öznel iyi oluş düzeylerini etkilemektedir. Okulda öznel iyi oluş düzeyini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak ve geliştirmek okula bağlılığın kuvvetlenmesinde yardımcı olabilir (Asıcı ve İkiz, 2019). Bireyin öznel iyi oluşu; kendini olduğu gibi kabul etmesi, geleceğine umut ile bakabilmesi, sosyal ağı içerisindekilerle (aile, öğretmen, arkadaş...) güçlü ilişkiler oluşturabilmesi ile yakından ilişkilidir (Ümmet vd., 2019).

Okulda öznel iyi oluş, bireylerin okul hayatlarını bilişsel incelemelerini ve eğitim kurumu içerisinde olumlu, olumsuz bütün duygusal yaşantılarını kapsayan genel mutluluk halidir (Şanal-Güngör, 2020). Öğrencilerin okulda geçirdiği vakit içerisinde yapmış olduğu öznel değerlendirme, okulda öznel iyi oluş kavramını ifade etmektedir (Huebner, 1994). Tian ve ark. (2014)’a göre okulda öznel iyi oluş, öğrencilerin okul hayatlarına yönelik değerlendirmeleri ile duygusal ifadelerini içermektedir. Okulda öznel iyi oluş kuramı, öğrencilerin eğitim kurumu içerisinde doyumu ve duygulanımına ait kişisel düşüncelerini içermektedir (Büyükcebeci, 2017). Okul doyumu, okulda pozitif duygu ve okulda negatif duygu okulda öznel iyi oluşun bileşenlerini oluşturmaktadır. Okul doyumu bireyin kendi beklentilerine göre okul hayatını değerlendirmesini, okulda pozitif duygu keyifli hissetme, enerjik hissetme gibi duyguları, okulda negatif duygu ise okulda kaygı, depresiflik, üzüntü gibi duyguları tanımlamaktadır (Özdemir ve Sağkal, 2016). Okul doyumu, öğrencinin okula ait yaşantılarını bütün olarak değerlendirerek olumlu olduğuna dair düşüncesidir (Huebner, 1994). Okulda öznel iyi oluş öğrencinin eğitsel durumu, tutum ve davranışları, okuldaki psikolojik ihtiyaçların giderilmesi ile de ilişkili bir kavramdır (Huebner ve Gilman, 2006). Bundan dolayı, vaktinin büyük bir kısmını öğretmen ve arkadaşları ile geçiren ergenin öznel iyi oluş düzeyinin okula bağlanma düzeyini etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada ergenlerin okula bağlanmalarında algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluşun rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın 4 temel sorusu bulunmaktadır.

1. Ergenlerin okula bağlanma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerin okula bağlanma düzeyleri sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerde okula bağlanma ile algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişki var mıdır?
4. Ergenlerde algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluş okula bağlanmayı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ili Akçakale ilçesinde bulunan yedi ayrı ilköğretim kurumlarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise öncelikle basit tesadüfî küme örneklem yöntemi kullanılarak belirlenen okullarda okuyan ergenler seçkisiz örneklem yöntemi kullanılarak çalışmaya dâhil edilmiştir. 900 öğrenciye araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak olan ölçekler ve kişisel bilgi formu dağıtımı yapılmıştır. Ölçekler ve kişisel bilgi formundan elde edilen verilerde boş veya eksik işaretlendiği fark edilen 57 verinin girişi yapılmamıştır. Uç verilerin ayıklanmasıyla toplamda 823 veri analize uygun görülerek değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma grubunda 496 kız (%60.3) ve 327 (%39.7) erkek öğrenci bulunmaktadır. 6. sınıfta öğrenim gören 206 (%25.0), 7. sınıfta öğrenim gören 165 (%20.0), 8. sınıfta öğrenim gören 452 (%54.9) öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çocuk ve Ergenler için Okula Bağlanma Ölçeği (OBÖ-ÇE)

Hill (2006) tarafından geliştirilen, özgün adı 'School Attachment Scale' olan ölçek Türkçe'ye Savi (2011) tarafından uyarlanmıştır. Orijinalinde 15 maddeli olup, uyarlanmış hali 13 maddeli 5'li likert tipi ölçektir. Okula bağlanma, öğretmene bağlanma ve arkadaşla bağlanma olarak üç alt boyuttan oluşmaktadır. Tüm ölçek için ortaya çıkan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.84 bulunmuştur. Okula bağlanma alt boyutunda 0.82, öğretmene bağlanma 0.74, arkadaşla bağlanma 0.71 elde edilmiştir. Bu çalışmada ise Cronbach alfa katsayısı 0.83 bulunmuştur. Test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iki yarım güvenirliği 0.78 bulunmuştur. Ölçekten alınan puanının yüksek olması okula bağlanmanın yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇYASDÖ)

Zimet ve arkadaşları tarafından 1988 yılında Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği geliştirilmiştir. Aile, arkadaş ve diğer olarak üç boyutlu 24 maddeli olan ölçek pilot çalışmalar neticesinde faktör analizi ile 12 madde şeklini almıştır. Ölçek 7'li likert tipi 12 maddeli ve alınabilecek puan aralığı 12-84 arasında değişmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalış-

ması Çakır (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenirliği 0.89, arkadaş alt boyutu için 0.81, aile alt boyutu için 0.84, diğer önemli kişi için 0.72 olarak hesaplanmıştır. **Ölçeğin iç tutarlılığını araştırmak amaçlı hesaplanan** Cronbach Alfa katsayıları; tüm ölçek için 0.76, aile alt boyu için 0.84, arkadaş alt boyutu için 0.83, diğer önemli kişi alt boyutu için ise 0.82'dir.

Ergenler için Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği (EOÖİO)

Tian ve arkadaşları tarafından (2015) geliştirilen ölçek Okul Doyumu ve Okulda Duygu olmak üzere iki boyutludur. Özdemir ve Sağkal (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek 10 maddeli olup 6'lı likert tipi bir ölçektir. Güvenirlik çalışması sonucunda iç tutarlılık katsayıları okul doyumu alt boyutunda 0.93, okulda duygu boyutunda 0.57, ölçeğin genelinde ise 0.87 olarak tespit edilmiştir. Test tekrar test güvenirlik katsayıları ise okul doyumu boyutu için 0.59, okulda duygu boyutu için 0.62 ve ölçeğin genelinde 0.73 olarak tespit edilmiştir (EK-3). Bu çalışmada ise Cronbach Alfa katsayısı okul doyumu alt boyutunda 0.80, okulda duygu alt boyutunda 0.37 tespit edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunda katılımcılara dair cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı bilgileri bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması amacıyla Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden ve Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (18/12/2020 tarihli, 03 sayılı, 2020/112 numaralı kararıyla). Ortaokul 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerine Çocuk ve Ergenler için Okula Bağlanma Ölçeği (OBÖ-ÇE), Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇYASDÖ), Ergenler için Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği (EOÖİO) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. OBÖ-ÇE 15, ÇYASDÖ 12, EOÖİO ise 10 sorudan oluşmaktadır. Uygulama yapmadan öğrencilere uygulamanın amacı hakkında bilgi verilerek yönerge okunmuştur. Gönüllü katılımcıların verileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Uygulama 1 ders saati içerisinde, katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulanması 20-30 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi

Soru formu başlangıçta 843 öğrenciye uygulanmış, uç değerlerin tespit edilip çıkarılabilmesi için Cook's, Leverage Values ve Mahalanobis uzaklık değeri hesaplanmıştır. Oluşan veri kayıpları neticesinde 823 öğrenciye ait veriler analize dâhil edilmiştir. Uç değerlerin temizlenmesi sonucunda, ölçeklerden elde edilen puanların normal dağılım oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri Okula Bağlanma Ölçeği, Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Ergenlerde Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği Okulda Duygu Alt Boyutunda -1 ile +1 arasındadır. Çarpıklık ve Basıklık değerinin -1 ve +1 arasında bulunması normal dağılım olduğunu gösterir (Hair vd., 2006). Ergenlerde Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Okul Doyumu Alt Boyutunda çarpıklık katsayısı -1.07, basıklık katsayısı .73 bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde -2 ile +2 arasında bulunması normal dağılım olduğunu

gösterir (George, 2010).

BULGULAR

Tablo-1. Ergenlerin Okula Bağlanma Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Okula Bağlanma Ölçeği	Kız	496	53.89	7.91	4.140	.000*
	Erkek	327	51.44	8.52		

* $p < .05$

Tablo-1 incelendiğinde, ergenlerin cinsiyet değişkenine göre okula bağlanma puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediği t testi ile incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucuna göre ergenlerin cinsiyet değişkenine göre okula bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p = .000$, $p < .05$). Kız öğrencilerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları (=53.89) erkek öğrencilerin puan ortalamalarından (= 51.44) anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo-2. Ergenlerin Okula Bağlanma Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımı

Ölçek	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss
Okula Bağlanma Ölçeği	6	206	55.59	7.18
	7	165	53.19	8.05
	8	452	51.60	8.47
	Toplam	823	52.92	8.24

Tablo-2 incelendiğinde Okula Bağlanma Ölçeğinden en yüksek puan ortalamasını 6. Sınıf öğrencilerin aldığı görülmektedir (= 55.59). Bunu sırasıyla, 7.sınıf öğrenciler (= 53.19) ve 8. Sınıf öğrenciler (= 51.60) takip etmektedir.

Tablo-3. Ergenlerde Okula Bağlanmanın Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasına Yönelik Welch Testi Sonuçları

Welch Testi				
F	SD1	SD2	p	Fark (Tamhane's T2)
19.450	2	391.677	.000***	6>7,8

$P < .001$ ***

Tablo-3 incelendiğinde ergenlerin sınıf düzeyi değişkenine göre Okula Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<.001$). Varyansların homojen dağılıp dağılmadığını tespit etmek için Levene's testi yapılmıştır. Varyanslar homojen dağılmadığında karşılaştırmada bulunabilmek adına Welch Testi uygulanmaktadır (Lu ve Yuan, 2010). Welch Testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F(391.677) = 19.450$, $p<.001$). Varyanslar homojen dağılım göstermediğinden anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla Tamhane's T2 Testi uygulanmıştır. 6. Sınıf öğrencilerin Okula Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 7.ve 8. Sınıf öğrencilerin aldıkları puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo-4. Ergenlerde Okula Bağlanma, Algılanan Sosyal Destek ve Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	Okula Bağlanma	Algılanan Sosyal Destek	Okulda Öznel İyi Oluş	
			Okul Doyumu	Okulda Duygu
Okula Bağlanma	-			
Algılanan Sosyal Destek	.542**	-		
Okulda Öznel İyi Oluş	Okul Doyumu	.711**	.504**	-
	Okulda Duygu	.408**	.327**	.363**

** $p<.01$, * $p<.05$

Tablo-4 incelendiğinde ergenlerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ($r=.542$, $p<.01$) arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ergenlerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile okul doyumu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında ($r=.711$, $p<.01$) pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ergenlerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile okulda duygu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında ($r=.408$, $p<.01$) orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile okul doyumu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ($r=.504$, $p<.01$) arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Ergenlerin algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile okulda duygu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ($r=.327$, $p<.05$) arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Ergenlerin okul doyumu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile okulda duygu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ($r=.363$, $p<.01$) arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Tablo-5. Ergenlerde Okula Bağlanmanın Yordanmasında İlişkin Regresyon Sonuçları

Değişkenler	B	SE	β	t	p	Tolerans	VIF
Sabit	20.07	.177		17.061	.000		
Algılanan Sosyal Destek	.135	.017	.220	8.140	.000***	.722	1.385
Okul Doyumu	.616	.031	.550	20.028	.000***	.702	1.424
Okulda Duygu	.520	.096	.137	5.440	.000***	.841	1.190

$$R=.752, R^2=.566, \Delta R^2=.565, F_{(3-819)} = 365.231, p<.001 \quad ***p<.001 \quad DW:2.054$$

Tablo-5 incelendiğinde ergenlerde okula bağlanma ölçeğinden elde edilen toplam puanın algılanan sosyal destek ve ergenlerde okulda öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan okul doyumu ve okulda duygu ölçeğini anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir ($R=0.752$, $R^2=0.566$, $p<.001$). Okula bağlanma ölçeği toplam puanı, algılanan sosyal destek ölçeği ile ergenlerde okulda öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutları olan okul doyumu ve okulda duygu ölçeğine ait toplam varyansın %56'sını yordamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada cinsiyet değişkenine göre okula bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmektedir. Bulgulara göre, kız öğrencilerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarının erkek öğrencilerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarından daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Elde edilen araştırma sonucu, kız öğrencilerin erkeklere göre okula bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Şimşek ve Çöplü'nün (2018), lise öğrencilerinde riskli davranışlar gösterme ve okula bağlanma düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada kız öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Canbulat vd. (2017) ilkökul öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerini inceledikleri araştırma sonuçları incelendiğinde kız öğrencilerin okula bağlanma ve akademik özyeterlik düzeyleri erkek öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Bellici'nin (2015) ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeyini farklı değişkenlere göre incelediği araştırmada kız öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri erkek öğrencilerin okula bağlanma düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir. Tüzel-İşeri ve Yavuz-Tabak (2019), ortaokul öğrencilerinin okula bağlılık düzeylerini kişisel değişkenler yönünden inceledikleri araştırmalarında okula bağlılık düzeyinin kız öğrenciler lehine yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okula bağlanma düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göster-

ren araştırmaların mevcut olduğu görülmüştür. Lucktong vd. (2017) ebeveyne, akrana ve okula bağlanmayı araştırdıkları çalışma sonucunda kız ergenlerin erkeklere göre daha fazla bağlanma davranışı gösterdiğini bulmuşlardır. Adelabu (2007), Afrikalı ergenler üzerinde yaptığı araştırmasında kız ergenlerin erkeklere göre okula aidiyet puanlarının daha yüksek olduğu bilgisine ulaşmıştır.

Literatür incelendiğinde araştırma bulgusu ile tutarlı olmayan çalışmalar da bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda cinsiyete göre okula bağlanma düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Altuntaş ve Sezer (2017)'in, ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarını inceledikleri araştırma sonucunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aydeniz (2019), ilkokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerini incelediği araştırmasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Yaşar (2019), ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri ile akran ilişkileri ve okul motivasyonu arasındaki ilişkilerini incelediği çalışmada öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaya sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada sınıf değişkenine göre okula bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu araştırma bulgularına göre 6. Sınıf öğrencilerin Okula Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 7.ve 8. Sınıf öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Altuntaş ve Sezer (2017) yaptıkları çalışmada, 6.sınıf öğrencilerinin 8.sınıf öğrencilerinden daha yüksek okula bağlanma puanı elde ettiğini görmüşlerdir. Bellici (2015)'nin çalışmasının sonuçları incelendiğinde, 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin 7.ve 8. sınıftaki öğrencilerden daha yüksek olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Erdoğan (2019) ortaokul öğrencilerinde okula bağlanma düzeyini araştırdığı çalışmada sınıf düzeyinin yükselmesi ile okula bağlanma düzeyindeki azalmayı belirtmiştir. Gören (2017)'in, ergenlerde okula bağlanma ve akran inançlarını araştırdığı çalışmasına göre sınıf seviyesi yükseldikçe okula bağlanmada düşüş yaşanmaktadır. En yüksek bağlılık puanı 5. Sınıflara aittir. Tüzel-İşeri ve Yavuz- Tabak (2019), ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarını kişisel değişkenlere göre inceledikleri araştırma sonucunda 6. Sınıf öğrencilerin okula bağlanma düzeyinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğunu bulmuştur. Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde Tyler vd. (2016), öğrenci-öğretmen etkileşiminin okula bağlanma üzerine etkisini inceledikleri araştırma sonucunda 6. Sınıf öğrencilerinin 8. Sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerini daha destekleyici ve sevecen algıladıkları, bu olumlu etkileşimin okula bağlılık düzeyini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Literatür incelendiğinde araştırma bulgusu ile tutarlı olmayan sonuçlar da bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda sınıf düzeyine göre okula bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Aydeniz (2019), ilkokulda okula bağlanma düzeyini araştırdığı çalışmada sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığını, Özgök (2013), öğrencilerin okula aidiyet duygusu ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığını, Yaldiran (2019), sınıf düzeyi ile okula bağlanma arasında ilişki bulunmadığını tespit etmiştir.

Bu araştırmada ergenlerin okula bağlanma ölçeği puan ortalamaları ile algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Öztemel ve ark. (2019)'ının ortaokul öğrencilerinin

okula bağlanma düzeylerini incelediği araştırmaya göre okula bağlanma ile sosyal ilişki unsurları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmüştür. Sosyal ilişki ve okul tükenmişliği, okula bağlanma düzeyini %34 oranında yordamaktadır. Ayaz (2018), ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerini incelediği araştırmaya göre öğrencilerin öğretmenlerden algıladıkları destek arttıkça okula bağlanmalarının da yükseldiğini tespit etmiştir. Bolat-Güdücü (2019) yapmış oldukları çalışmalarında, ortaokul öğrencilerinde okula bağlanma ile algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna varmıştır. Karababa vd. (2018), 317 ortaokul öğrencisi üzerinde okula bağlanmayı inceledikleri araştırma sonucuna göre okula bağlanma ile öğretmen sosyal desteği, arkadaş sosyal desteği ve aileden sosyal destek arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını bulmuşlardır. Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde; Arunachalam ve Nguyen (2016) yaptıkları araştırma sonucuna göre ergenlerin riskli davranışlara yönelmesini önlemek ve okula bağlılığını arttırmak için destekleyici ve uyumlu aile ortamının önemini vurgulamışlardır. Fall ve Roberts (2012), öğretmen ve aileden algılanan sosyal desteğin okula bağlanmaya aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada ergenlerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile ergenler için kısa okulda öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutları olan okul doyumunu ölçeği ve okulda duygu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Altuntaş ve Sezer (2017)'in çalışma sonuçlarına göre okulda kendini değerli ve iyi hisseden bireyler, okula yönelik daha fazla bağlılık göstermektedir. Oral (2020)'in çalışmasında, okul doyumunun okula bağlanma üzerinde aracı rolü olduğu ortaya konmuştur. Ümmet vd. (2019), öğrencilerin okula bağlanma duyguları ile iyi oluş arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin okulda öznel iyi oluş için temel oluşturan öğretmen ve aile ile ilişkileri kuvvetlendikçe okula yönelik aidiyet duyguları da yükselmektedir. Yılmaz-Özelçi ve Eliüşük-Bülbül (2018), üniversite öğrencilerinde okula bağlanma ve iyi oluşu araştırdığı çalışmalarında okula bağlanma düzeyi ile iyi oluşun alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Öznel iyi oluşun okula bağlanma üzerinde önemini ortaya koyan bir başka çalışmada Yıldız ve Kutlu (2015), depresif belirtilerin okula bağlanma üzerindeki etkisini araştırmış ve okula bağlanma ile depresif duygular arasında negatif yönlü ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Yine benzer bir araştırmada Savi-Çakar ve Karataş (2017), okula bağlanma ile yaşam doyumunu arasında pozitif yönlü ilişki bulmuşlardır. Okul doyumunun yüksekliği; okul faaliyetleri içinde daha fazla aktif olmayı, akademik başarıyı ve öğretmenler hakkında pozitif algıda olmayı sağlamaktadır (Huebner ve Gilman, 2006). Whitley ve ark. (2012)'nin çalışmasına göre olumlu kişilerarası ilişkiler ve okul doyumunu, okula bağlanma ile güçlü bir şekilde ilişkilidir.

Sonuç olarak ergenlerin okula bağlanma düzeyinde algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluşun rolünün araştırıldığı bu çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okula bağlanma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca 6.sınıf öğrencilerin 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden okula bağlanma düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin okula bağlanma düzeyleri ile algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı düzey bir ilişki bulunmuştur. Bu araştırmanın verileri 2019-2020 yılında Şanlıurfa ili Akçakale ilçesinde öğrenim gören 6.,7. ve 8. sınıf öğrencilerinden alınan bilgilerle sınırlıdır. Türkiye'nin başka coğrafi bölgelerinde ve kültürel yapıları içerisinde, nitel araştırma yöntemi kullanılarak, farklı yaş grupları üzerinde, okula bağlanma üzerinde etkili olabileceği düşünülen başka değişkenlerle araştırma yapılması daha geniş kapsamlı

sonuçlar verebilir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre düşük okula bağlanma gösterme sebepleri ve sınıf kademesinin yükselmesi ile neden okula bağlanmanın azaldığına yönelik okul psikolojik danışmanları, veli ve öğretmenler iş birliği içerisinde olası sebeplere yönelik çalışma yapabilir. Algılanan sosyal desteğin okula bağlanma üzerindeki olumlu etkisi düşünüldüğünde, okul psikolojik danışmanları tarafından öğretmen ve velilere sosyal desteğin önemi ve geliştirilmesi için seminerler verilebilir. Öğrencilerin akran desteğini hissedebilmesi adına onlara eşit sorumluluklar verilerek grup çalışmaları organize edilip beraberlik duygusu güçlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adelabu D. H. (2007). Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Alaca, F. (2011). *İki dilli olan ve olmayan öğrencilerde okul yaşam kalitesi algısı ve okula aidiyet duygusu ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aliyev, R. & Tunç, E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ve benlik algılarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 401-418.
- Altuntaş, S. & Sezer, Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarının incelenmesi. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 18(1). <https://doi.org/10.17679/inu-efd.295722>.
- Arunachalam, D. & Nguyen, D. Q. V. (2016). Family connectedness, school attachment, peer influence and health-compromising behaviours among young Vietnamese males. *Journal of Youth Studies*, 19(3), 287-304. DOI: 10.1080/13676261.2015.1067674.
- ASICI, E. & İKİZ, F. E. (2019). Okulda öznel iyi oluşun okul iklimi ve öz yeterlik açısından yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3):621-638.
- Ayaz, A. (2018). *Okula bağlanma ile öğretmenlerden algılanan özerklik desteği ilişkisinde motivasyonun aracı rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aydeniz, G. (2019). *İlkokullarda oyun temelli öğrenme yönteminin öğrencilerin okula bağlanma ve kural bilinci düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Bellici, N. (2015). Ortaokul öğrencilerinde okula bağlanmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 48-65.
- Bolat- Güdücü, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerinin okul yaşam kalitesi, algılanan sosyal destek ve akademik öz yeterlik açısından yordanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives, *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Büyükcibeci, A. (2017). *Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: Empatik eğilimin aracı rolü*. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canbulat, T., Cipevizci, U., Kalfa, B. & Fahliogulları, E. (2017). Kesintili zorunlu eğitimden etkilenen ilkökul öğrencilerinin okula bağlanma ve akademik özyeterlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 105- 123. doi:[10.12984/egged.328378](https://doi.org/10.12984/egged.328378).
- Cernkovich, S. A. (1992). School bonding, race and delinquency. *Criminology*, 30, 261-291.
- Çakır, Y. (1993). 12-22 Yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik

- ve geçerlik araştırması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Duy, B. & Yıldız, M. A. (2014). Farklı zorbalık statüsüne sahip erinlerde okula bağlanma ve yalnızlık. *Eğitim ve Bilim*, 39(174).
- Erdoğan, B. A. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarının okul tükenmişliği ve algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı bağlamında incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanma ile yaşam amaçlarını belirleme açısından incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24. doi: 10.5350/DAJPN2011240106.
- Eryılmaz, A. & Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(36), 139-151.
- Fall, A. M. & Roberts, G. (2012). High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. *Journal of Adolescence*, 35(4), 787-798.
- George, D. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Study Guide and Reference, 17.0 Update*, Boston: Pearson Education.
- Gören, S. G. (2017). Çocuk ve ergenlerde okula bağlanma ile akran inançları ve duygu zorbalığı arasındaki ilişki. (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Hoboken. 69-72.
- Hill, L. G. & Werner, N. E. (2006). Affiliative motivation, school attachment, and aggression in school. *Psychology In The Schools*, 43(2), 231-246.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological Assessment*. 6(2), 149-158. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.2.149>.
- Huebner, E. S. & Gilman, R. (2006). Students who like and dislike school. *Applied Research in Quality of Life*, 1(2), 139-150. Doi: 10.1007/s11482-006-9001-3.
- Hupcey, J. E. (1998). Social support: Assessing conceptual coherence. *Qualitative Health Research*, 8(3), 304-318.
- Karababa, A., Oral, T. & Dilmaç, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinde okula bağlılığın yordanmasında algılanan sosyal destek ve değer rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 269-279.
- Libbey, H. P. (2004). Measuring student relationships to school: Attachment, bonding, connectedness, and engagement. *Journal of School Health*, 74(7), 274-283.
- Lucktong, A., Salisbury, T. T. & Chamrathirong, A. (2017). The impact of parental, peer and school attachment on the psychological well-being of early adolescents in Thailand. *International Journal of Adolescence and Youth*, 1-15. doi: 10.1080/02673843.2017.1330698.
- Lu, Z. L. & Yuan, K. H. (2010). Welch's t test. N. J. Salkin (Ed.), *Encyclopedia of Research Design*, 1, 1620-1623.
- Maddox, S. J. & Prinz, R. J. (2003). School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. *Clinical Child Family Psychology Review*, 6(1), 31-49.
- Mouton, S. G., Hawkins, J., McPherson, R. H. & Copley, J. (1996). School attachment: Perspectives of low-attached high school students. *Educational Psychology*, 16(3), 297-304.
- Myers, D. G. & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19.

- Oral, T. (2020). Mediating role of school attachment in the relationship between perceived stress and school satisfaction. *European Journal of Educational Sciences*, 7(3), Doi:10.19044/ejes.v7no3a11.
- Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70(3), 323-367.
- Özdemir, Y. & Sağkal, A. (2016). Ergenler için kısa okulda öznel iyi oluş ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 333- 350.
- Özgök, A. (2013). *Ortaokul öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun arkadaşlara bağlılık düzeyinin ve empatik sınıf atmosferi algısının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Öztemel, K., Traş, Z. & Ünal, M. K. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarında sosyal ilişki ve okul tükenmişliğinin rolü. 3. *Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi*, İstanbul.
- Rudasill, K. M., Reio, T., Stipanovic, N. & Taylor, J. (2010). A longitudinal study of student-teacher relationship quality, difficult temperament, and risky behavior from childhood to early adolescence. *Journal of School Psychology*, 48, 389- 412.
- Sağlam, A. ve İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*. 16(3), 1235- 1246.
- Samdal, O., Wold, B. & Bronis, M. (1999). Relationship between Students' Perceptions of school environment, their satisfaction with school and perceived academic achievement: An international study. *School Effectiveness and School Improvement*, 10(3), 296-320. doi:10.1076/sesi.10.3.296.3502.
- Savi, F. (2011). School attachment scale for children and adolescents: The study of validity and reliability. *Elementary Education Online*, 10(1), 80-90.
- Savi- Çakar, F. & Karataş, Z. (2017). Ergenlerin okula bağlanmalarının yordayıcıları olarak benlik saygısı, okul öfkesi ve yaşam doyumu. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 121- 136.
- Sharkey, J. D., You, S., & Schnoebelen, K. (2008). Relations among school assets, individual resilience, and student engagement for youth grouped by level of family functioning. *Psychology in the Schools*, 45(5), 402-418.
- Skinner, E., Furrer, C., Marchand, G. & Kindermann, T. (2008). Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic? *Journal of Educational Psychology*, 100(4), 765-781. Doi:10.1037/a0012840.
- Şahan, B. & Duy, B. (2017). Okul tükenmişliği: Öz-yeterlik, Okula Bağlanma ve Sosyal Desteğin Yordayıcı Rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1249- 1270.
- Şanal-Güngör, B. (2020). *Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşla bağlanma düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, H. & Çöplü, F. (2018). Lise öğrencilerinin riskli davranışlar gösterme düzeyleri ile okula bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(1), 18- 30.
- Tian, L, Chen, H. & Huebner, E. S. (2014). The longitudinal relationships between basic psychological needs satisfaction at school and school-related subjective well-being in adolescents. *Social Indicators Research*, 119(1), 353-372.
- Tian, L., Wang, D. & Huebner, E. S. (2015). Development and validation of the brief adolescents' subjective well-being in school scale (baswbss). *Social Indicators Research*, 120(2), 615-634.
- Turgut, Ö. & Eraslan-Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıcıları: Algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,

- 0(44), 162- 183. DOI: 10.21764/maeuefd.309934
- Tüzel- İşeri, E. & Yavuz- Tabak, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlılıklarının okulun özellikleri ve öğrencilerin kişisel değişkenleri açısından incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1217- 1231.
- Tyler, K. M., Stevens-Morgan, R. & Brown-Wright, L. (2016). Home-school dissonance and student-teacher interaction as predictors of school attachment among urban middle level students. *Research in Middle Level Education*, 39(7), 1-22.
- Ueno, K. (2005). The effects of friendship networks on adolescent depressive symptoms. *Social Science Research*, 34, 484-510.
- Ümmet, D., Doğan, S. & Kemahlı, H.P. (2019). Lise öğrencilerinin okula aidiyet duyguları ve sosyal iyi oluşları üzerine karma bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 10(17), 1625- 1663.
- Verkuyten, M. & Thijs, J. (2002). School satisfaction of elementary school children: The role of performance, peer relations, ethnicity and gender. *Social Indicators Research*, 59(2), 203-228.
- Whitley, A. M., Huebner, E. S., Hills, K. J., & Valois, R. F. (2012). Can students be too happy in school? The optimal level of school satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, 7(4), 337-350.
- Yaldıran, A. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma ve okula bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi (Bolu ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yaşar, D. E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri ile akran ilişkileri ve okul motivasyonu arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldız, M. A. & Kutlu, M. (2015). Erinlerde okula bağlanmanın yordayıcısı olarak sosyal kaygı ve depresif belirtilerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 332-345.
- Yılmaz- Özelçi, S. & Eliüşük- Bülbül, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerinin yordayıcısı olarak iyi- oluş düzeyleri. *Turkish Studies*, 13(4), 1385- 1396.

Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Algıladıkları Aile Yapılarının Hâlihazırdaki Duygusal Zekâ ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine Olan Etkisinin İncelenmesi*

Investigation of the Effect of Perceived Family Structures of Adolescents on Their Current Emotional Intelligence and Psychological Resilience Levels

Büşra TÜKENMEZ KOYUN**, Zeynep GÜMÜŞ DEMİR***

Doi: 10.32739/usmut.2022.7.13.10

Öz

Güçlü ilişkiler kurmaya, doğru kararlar vermeye ve zor durumlarla başa çıkabilmeye yardımcı olan duygusal zekâ, ergenlik dönemi için önemli belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bu araştırma ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeylerine olan etkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini 240 kadın ve 81 erkekten oluşan 321 ergen birey oluşturmaktadır. Katılımcılara Sosyodemografik Bilgi Formu, Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği (DZÖÖ), Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ve Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBO) uygulanmıştır. Veri toplama işlemi uygun örneklem yoluyla çevrim içi (Google Forms) olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS 25.00 ile yapılmıştır. Verilerin analizinde normallik eğrisine bakılarak betimsel istatistik sonuçlarına ulaşılmıştır. Daha sonra Çok Değişkenli ve Basit Regresyon Analizi ve Pearson Kolerasyon Analizi uygulanmıştır. Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre ergenlik dönemindeki bireylerin aile yapılarının alt boyutları ile duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca duygusal zekâ ile aile yapılarından yönetim alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu çalışmanın klinik çalışmalar dâhil olmak üzere ilgili literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Aile Yapısı, Duygusal Zekâ, Psikolojik Sağlamlık, Ergenlik Dönemi

Abstract

Emotional intelligence, which helps to establish strong relationships, make the right decisions and cope with difficult situations, is among the important determinants for adolescence. This research aims to examine the effect of family structures perceived by adolescents on their current emotional intelligence and resilience levels. The sample of the study consists of 321 adolescent individuals consisting of 240 women and 81 men. Sociodemographic Information Form, Emotional Intelligence Trait Scale (CIAS), Family Structure Evaluation Tool (AYDA), and Psychological Resilience Attitude Skill Scale (PSTIS) were administered to the participants. Data collection was carried out online (Google Forms) through convenient sampling. The analysis of the data obtained in this study was done with SPSS 25.00. In the analysis of the data, descriptive statistics results were obtained by looking at the normality curve. Then, Multivariate and Simple Regression Analysis and Pearson Correlation Analysis were applied. According to the findings obtained from the data of the study, it was determined that there is a significant relationship between the sub-dimensions of family structures of individuals in adolescence and their emotional intelligence and psychological resilience levels. In addition, a significant relationship was found between emotional intelligence and the sub-dimension of management from family structures. It is thought that this study may contribute to the relevant literature, including clinical studies.

Keywords:

Family Structure, Emotional Intelligence, Psychological Resilience, Adolescence

* Bu makale Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı'nda yapılan tez çalışmasından türetilmiştir.

** Aile Danışmanı ve Okul Öncesi Öğretmeni, ORCID ID: 0000-0001-6156-4860.

*** Üsküdar Üniversitesi, İTBF, Dr. Öğr. Üyesi, zeynep.gumus@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4474-4813.

GİRİŞ

Toplumun temel yapıtaşı olan aile, birlikte yaşayan, doğum, evlilik veya evlat edinme yoluyla akraba olan iki veya daha fazla kişiden oluşan bir gruptur ve ilgili kişiler bir ailenin üyeleri olarak kabul edilmektedir (Doğan, 1996). Yani aile için idealize edilen sosyo-kültürel bir yapı olduğu söylenebilir (Yapıcı, 2010). Aile, çocuğun gelişiminin en doğal şekilde gözlemlendiği ve ayrıca çocukluk yıllarının büyük bir kısmını geçirdiği doğa, aile yaşantısı olarak adlandırılır (Vural, 2009). Çocuk, aile sistemi içindeki en genç ögedir. Olumlu ve olumsuz tüm şartlar içerisinde çocuk önce ailesinin sonra toplumun içinden çıkar ve topluma mal olur (Aktaş, 2016). Dolayısıyla yaşantının içerisinde çocuk, sistemin bir parçasıdır ve onun sağlıklı büyüüp gelişebilmesinde annenin, babanın, doğum sırasının ve kardeş sayısının, onun olumlu tutum ve davranışlarında etkisi büyüktür (Özyürek ve Şahin, 2005).

Ailenin sağlıklı iletişim örüntüsü, çocuğun önce kendine sonra da yaşadığı dünyaya yararlı bir birey olmasını sağlayacaktır (Tezel Şahin ve Cevher, 2007). Özellikle erken çocukluk dönemi, insan gelişiminin hızlı olduğu ve kişilik özelliklerinin olduğu dönemdir (Yavuzer, 2019). Erken çocukluk döneminde anne-baba-çocuk ilişkisinin çocuğun ergenlik ve daha sonraki yaşamındaki psikolojik uyumuna ve kişilik gelişimine etkisinin olduğu yönünde genel bir kabul söz konusudur. Bu alandaki çalışmaların öncülerinden olan Bowlby'de çocuğa bakım veren kişi ile çocuk arasında kurulan bağın onun normal gelişim gösterip sosyal bir birey olarak hayatına devam etmesinde önemli olduğunu söylemektedir (Kapçı ve Küçükler, 2006). Aile sistem kuramı, aile yapılarını inceleyen pek çok kuramdan biridir. Birçok kuramın temeli bu ekole dayanır. Aile durağan seyri olan bir kurumdan ziyade devamlı olarak değişmekte ve gelişmekte olan bir yapıdır (Eryılmaz, 2010).

Psikolojik sağlamlık, bireyin gelişimini ve uyum sürecini derinden etkilemeye uygun olan önemli risk faktörleri barındırmasına rağmen bireyi olumlu sonuçlara da yönlendirebilmektedir (Akar, 2018). Ergenlik döneminde aile sistemi içinde bulunan bireyde meydana gelen değişimler de uyum sorunları ortaya çıkarabilirken ergen bireye fırsatlar da sunabilir (Santrock, 2012). Neticede ergenlik dönemi uzun soluklu ve dengeli bir davranış dönemi olan orta çocukluktan sonra gelmesi dolayısıyla oldukça zor bir evredir, dengesizlik ve dönem sonlarına doğru yeniden denge kurulması söz konusudur ve Stanley Hall, çocuğun bu evrede yepyeni bir kişiliğe büründüğünü söyler (Yavuzer, 2019).

Aile sistemi içinde ergenlik dönemindeki birey yalnızca ona bakım vermekle yükümlü olan ebeveyni ile birlikte yaşamamaktadır. Çekirdek aile bütününde değerlendirildiğinde kardeşleri ile aynı evi paylaşmak durumunda olan ergen bireyler de mevcuttur. Ergenlik dönemindeki bireyde benzersiz olma motivasyonu onun kardeş ilişkilerine de yansır, onların ilişkilerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilir (Howe, Persram ve Bergeron, 2019). Aile sistemi alt sistemlere ayrıldığında bunun bir basamağını kardeşler alt sistemi oluşturmaktadır (Nazlı, 2018). Toplumsal geçişlerin yaşandığı dönemlerde ergenler arasında stres düzeyi artmaktadır (Tom ve Ansia, 2017). Ergenler aile içerisinde sorun yaşadıklarında bağlanma ihtiyaçlarını karşılamak için diğerlerine (arkadaşlar, sosyal çevre vb.) yönelirler.

Erken çocukluk döneminde ebeveyn ile güvenli bağlanma sağlanmışsa, ergenlik dönemi boyunca da bunun yararları görülecektir (İslamoğlu, 2018). Yapılan bir araştırmaya göre ergenler ebeveynleri ile çatışma halinde olsalar da yine de büyük bir kısmı ebeveynine güvenmeye devam etmektedir (Epli Koç ve Kaygusuz, 2016). Bireyde özerklik gelişiminde

en önemli gelişim dönemi ergenlik dönemidir ve en önemli faktör ise yine aile olarak karşımıza çıkmaktadır. McElhaney ve Allen'in (2001) çalışmalarına göre ebeveyni tarafından özerkliği desteklenen bireylerde arkadaş ve akran ilişkileri daha iyi pozisyonunda olmaktadır ve aynı zamanda bu bireyler sosyal anlamda beceri düzeyleri olumlu ya da olumluya dönük bireyler olarak görülmektedir (Özdemir ve Çok, 2011).

Yapılan araştırmalar bireyin yaşamlarını yönlendirmelerinde, mutlu ve başarılı olmalarında salt bilişsel zekâdan çok duygusal zekânın önemli olduğunu söylemektedir (Erdoğan, 2008). Bunun temel gerekçelerinden biri de düşünce yeteneğinin zekâ ile sınırlı olmasına karşın duygusal zekâda istek ve motivasyon olmasıdır (Semiz, 2018). Çocuklara okulda ve aile içinde duygusal zekânın kazandırılması onların hayatlarında karşılaşılabilecekleri engelleri aşmalarında, yaşayabilecekleri hayal kırıklıklarını çözmelerinde yardımcı olmaktadır. Ergenlik döneminde psikolojik ve fizyolojik açıdan hızlı değişim yaşanmaktadır. Yaşanan bu hızlı değişimde anne-baba, arkadaş, öğretmen tutumları, sosyal ilişkiler ile bireysel özellikler ayırt edici olmaktadır (Sezen ve Murat, 2018). Özellikle bu dönemde aile ortamı, anne baba tutumları, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, çocuklarına yaklaşma stilleri oldukça önemlidir. Bu tip davranışlar çocuklarının gelişimlerini pekiştirebilir ya da gelişimlerinin körelmesine sebep olabilir (Arslan, 2015). Küçükahmet'e (2001) göre ise anne babaların yanlış ebeveyn tutumlarının öğrencilerin gelişimlerine olumsuz yansımalarının olmasıyla birlikte onların korku ve gerginlik düzeylerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Çelen (2011), ergenlik döneminde ortaya çıkan fiziksel değişimlerin genç bireyde "benlik sürekliliğinde bozulma" meydana getirebileceğini açıklamıştır. Ona göre en çok değişim orta ergenlik döneminde olmakta ve bireyin benlik saygısı üzerinde değişiklikler meydana getirebilmektedir (Akar, 2018). Öte yandan ergenlik dönemindeki birey, kendi gelişim sürecini ve iyi oluş halini olumsuz yönde etkileyebilecek aile içi şiddet, çatışma, boşanma, ihmal ve istismar gibi sorunlarla karşı karşıya kalır ve maruz kaldığı tüm bu zorluklara rağmen gelişim yönü sağlıklı bir şekilde olursa bu, o bireyin psikolojik yönden sağlam olduğu anlamına gelmektedir (Arslan, 2015). Dönem içinde ruh sağlığı sorunları ile davranış problemlerine yatkınlığın yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalar psikolojik sağlamlık ile okul bağlılığı, sosyal bağlılık, sosyal destek, arkadaş ve öğretmen sosyal desteği arasında olumlu yönde ilişki olduğunu bildirmektedir (Kararmak, 2006). Bunlarla birlikte üst düzey psikolojik sağlamlığa sahip olan bireyler, olumsuz yaşantılar karşısında daha düşük düzeyde depresyon, antisosyal davranışlar ve akademik alanda problemler sergilemektedirler. Örneğin yapılan araştırmalara göre çocukluğunda kemik tümörü tedavisi gören bireylerin yaşama psikolojik ve sosyal olarak iyi uyum sağladıkları görülmektedir (Teal ve ark., 2013). Tam tersi olarak da Çin'de meydana gelen Covid-19 salgını zirvedeyken genel nüfus arasında psikolojik sıkıntılar yüksek bulunmuştur. Dirençli olmakla arasında negatif ilişki bulunan bu sonuçlara bakıldığında psikolojik müdahalelerde psikolojik sağlamlık çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Barzilai ve ark., 2020). Psikolojik Sağlamlık Kuramı'nda bireyin karşısına çıkan riskli durumlarla birlikte kendinin olumsuz yönde etkilenmesine engel olan çevresel, sosyal ve bireysel faktörlere odaklanmaktadır. Bu faktörler risk faktörlerinin aksi yönünde işlev göstermektedir (Özden ve Eraslan Çapan, 2017).

Yukarıda yapılan tüm açıklamalar bu çalışmanın konusunun ergenlik dönemindeki birey-

lerin algıladıkları aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlıklarına olan etkisini incelemek olarak belirlenmiştir. Araştırmanın problem cümlesini; “Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapıları onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyini etkiler mi?” oluşturmaktadır. İnsan gelişiminin en kritik dönemi sayılan ergenlik dönemindeki bireylerin farklı aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlıklarına olan olumlu ve olumsuz etkilerinin dikkate alınması ve bu bireylerin aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ile psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerindeki etkilerine dair literatürde herhangi bir araştırmaya rastlanmaması bu çalışmayı zaruri kılmıştır denebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ergen bireylerin aile yapılarının onların duygusal zekâlarına ve psikolojik sağlamlıklarına etkisinin incelendiği bu çalışma nicel yöntemlerin kullanıldığı kolerasyonel bir çalışmadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini ergenlik dönemindeki bireyleri temsil etmekte olan Türkiye genelinden 17-20 yaş aralığında kız ve erkeklerden oluşan bir havuzdan rastgele bir şekilde seçilen 321 birey oluşturmaktadır. Örneklem teknikleri üzerinden sayının minimum 384 olması (Çepni, 2012, s. 55) bilinmekle birlikte Google Formlar üzerinden yapılan form doldurma sonucunda yarım formlar ve form boyunca aynı seçeneği işaretleyenler çalışma dışı bırakılarak minimum sayının altına düşülmüştür.

Araştırmaya katılım gönüllü tutulmuştur ve ilk olarak katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu verilmiştir. Bunun yanında katılımcılardan reşit olmayanlar olabileceğinden forma reşit olmadıkları için ilk olarak ailelerine çocuklarının çalışmaya katılmalarını onaylamaları gerektiği bilgisi eklenmiştir. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu onaylayanlar ile araştırmaya devam edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizinde SPSS 26 “İstatistik Paket Programı” kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenini ergenlik dönemindeki bireylerin aile yapıları, bağımlı değişkenlerini ise onların duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyleri oluşturmaktadır. Demografik bilgileri edinebilmek için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olduğu için algılanan aile yapılarını ortaya çıkarmak için “Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)”; hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeylerini ortaya çıkarmak için “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği” ile “Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)” kullanılmıştır. Form ve ölçekler Google Form üzerinden düzenlenmiş olup bölüm 1’de araştırma açıklaması ve onay kutusu, bölüm 2’de “Kişisel Bilgi Formu”, bölüm 3’te “Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)”, bölüm 4’te “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği”, bölüm 5’te “Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)” yer almıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde çok değişkenli ve basit regresyon analizi ile Pearson kolerasyon analizi yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Bu form, çalışmada yer alan katılımcılarla ilgili bilgi sağlamak için alan yazın bilgileri göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir ve yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırasıyla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)

Ölçek, Gülerce (1996) tarafından geliştirilmiştir, okuma yazma bilen 12 yaşından büyük bireylerin kendi kendine doldurabileceği şekildedir ve toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Cevaplar “tıpkı bizimki gibi”den “bizimkinin tam tersi”ne kadar giden on basamaklı bir ölçek şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekte yedi alt boyut yer almaktadır. Bunlar; iletişim (1,2,3,4,5,6,7,8,9), birlik (10,11,12,13,14,15,16,17,18), yönetim (19,20,21,22,23,24,25,26), yetkinlik (27,28,29,30,31), duygusal bağlam (32,33,34,35,36), doyum (9,17,31,32,36’nın aritmetik ortalaması), direnç (6,10,11,33,35’in aritmetik ortalaması) boyutlarının sonuçlarını vermektedir. Ölçeğin, test tekrar test güvenirlik katsayısı Pearson Momentler Çarpımı kolerasyonuna göre .79 ve iki yarım test güvenirliğinde Pearson katsayısı .72 ve tüm ölçek güvenirliği .83 bulunmuştur. Kapsam geçerliğine göre ise .73 değeri saptanmıştır (Kirişoğlu, 2016).

Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği (DZÖÖ)

Ölçeğin orijinali Petrides ve Furnham (2001) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması ise Deniz, Özer ve Işık (2013) tarafından yapılmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek, 7’li likert tipinde yazılmış; Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Kesinlikle Katılıyorum (7) şeklinde puanlanmıştır. Ölçek iyi oluş (6,13,16,18), öz kontrol (2,4,10,14), duygusallık (5,11,15,19) ve sosyallik olmak üzere (3,7,8,17). 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam duygusal zekâ puanı da incelenebilmekte ve puanların yükselmesi duygusal zekânın arttığını göstermektedir. Ölçekte tersten puanlanan maddeler yer almaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmış, yapının örneklem verisine uyumunu anlamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları incelenmiş, ölçeğin uygulandığı örneklem grubuna uyumunun iyi olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ölçeğin tümü için. 81’dir ve test tekrar test güvenirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Sonuçlar “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği”nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Kandemir, 2019).

Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)

Ölçek, Hurtes (1999) tarafından geliştirilmiştir ve 6’lı likert tipinde 40 maddeyi içermektedir. Ölçeğin 40 madde ve yedi alt faktörden oluşan orijinal formu Türkçeye uyarlandığında, 34 madde ve dört alt ölçek olarak yeniden boyut kazanmış ve bu boyutlar ilişkiler ve değerler oryantasyonu, içgörü ve yakınlık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah şeklinde sıralanmıştır. Ölçekte tersten kodlanan madde bulunmamaktadır ve yüksek puan yüksek psikolojik sağlamlık anlamına gelmektedir. Güvenirlik çalışmasında iki aşamalı açıklayıcı faktör analizine göre Croanbach Alfa katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Yapılan işlemler sonucunda ölçeğin Türkçe uyarlamalarının geçerlik ve güvenirlik katsayılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Akar, 2018).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmada toplanan verilerle ilgili istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz işlemlerine başlamadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Araştırma bulguları dört ayrı başlık şeklinde incelenmiştir. İlk bölümde katılımcı gruba ait betimsel istatistik sonuçlarına yer verilirken ikinci bölümde basit doğrusal regresyon analizlerine, üçüncü bölümde çoklu doğrusal regresyon analizlerine yer verilmiştir. Son bölümde Pearson kolerasyon analizleri yapılmıştır.

Betimleyici İstatistik Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin demografik bilgileri incelendiğinde katılımcı grubun %74,8 ($n=240$)'ini kadınlar oluştururken %25,2 ($n=81$)'sini erkekler oluşturmaktadır. Grubun yaş ortalaması 18,93 bulunmuştur. Katılımcı grubu oluşturan ergen bireylerin %88,8 ($n=285$)'i çekirdek aile sistemine sahipken %11,2 ($n=36$)'si kalabalık aile sistemine sahiptir. Tek çocuk olanlar grubun %6,5 ($n=21$)'ini oluştururken iki çocuk olanlar %35,8 ($n=115$)'ini, üç çocuk olanlar %32,7 ($n=105$)'sini, dört ve üstü çocuk olanlar %24,9 ($n=80$)'unu oluşturmaktadır. Ergenlik dönemindeki katılımcıların ebeveynlerinin büyük çoğunluğu yani %94,1 ($n=302$)'i birlikte yaşamaktadır ve bunu %4 ($n=13$) ile boşanmış ebeveynler, %1,9 ($n=6$) ile ayrı yaşayan ebeveynler takip etmektedir. Katılımcı grubun ebeveyn eğitim düzeyleri incelendiğinde anne eğitim düzeyindeki en büyük oranı %43,3 ($n=139$) ile ilköğretim mezunu anneler meydana getirmektedir. Diğer oranlara bakıldığında ise %18,1 ($n=58$)'ini lise mezunu, %17,8 ($n=57$)'ini ortaokul mezunu, %11,5 ($n=37$)'ini üniversite mezunu, %8,1 ($n=26$)'ini okuryazar olmayan ve %1,2 ($n=4$)'sini lisansüstü mezunu anneler meydana getirmektedir. Baba eğitim düzeyindeki en büyük oranı %32,1 ($n=103$) ile ilköğretim mezunu babalar meydana getirmektedir.

Diğer oranlara bakıldığında ise %31,2 ($n=100$) ile lise mezunu, %19 ($n=61$) ile üniversite mezunu, %13,7 ($n=44$) ile ortaokul mezunu, %2,8 ($n=9$) ile lisansüstü mezunu, %0,9 ($n=3$) ile okuryazar olmayan ve %0,3 ($n=1$)'ünü doktora mezunu babalar meydana getirmektedir. Katılımcılara hanelerine giren toplam gelir sorulduğunda %32,1 ($n=103$)'i gelirlerinin 1500 ₺ ile 3000 ₺ arasında olduğunu söylemiştir. Bu yüzdeyi %30,8 ($n=99$) oran ile 5000 ₺ ve üstü gelire sahip haneler ve %30,5 ($n=98$) oranla 3000 ₺ ile 5000 ₺ arasında gelire sahip haneler takip etmektedir. %6,5 ($n=21$)'lik kısmın ise geliri 1500 ₺ ve altında seyretmektedir. Katılımcı grup ergenlik dönemindeki bireylerden oluşmakta idi. Bu bireylerin annelerinin onları doğurdukları zamanki yaşları, gruplara ayrıldığında en yüksek oran %51,1 ($n=164$) ile anneleri 16-25 yaş döneminde doğum yapan bireylerden oluşmaktadır. Diğerlerinin oranları sırası ile %40,8 ($n=131$) anneleri 26-35 yaş arasında doğum yapanlar, %6,5 ($n=21$) anneleri 36-45 yaş arasında doğum yapanlar, %1,6 ($n=5$) anneleri 46 ve üstü yaşlarda doğum yapanlar şeklindedir.

Basit Doğrusal Regresyon Analiz Sonuçları

Basit doğrusal regresyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkenin toplam puanının sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analizlerin tablolaştırılmış hali aşağıda verilmiştir (Tablo 1, Tablo 2).

Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo-1. Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Standart Değerler	
			β	t
(Sabit)	55.15	4.684	*	11.774
Aile Yapısı	0.303	0.037	0.418	8.213
R = 0.418	R² = 0.175			
F_(1, 319) = 67.447	p < .001			

Tabloda aile yapısı bağımsız değişkenini kullanarak duygusal zekâ değişkenini yordamak amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 319) = 67.447$, $p < .001$ ve “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkenindeki varyansın %18’ini ($R^2 = .18$) “Aile Yapısı” bağımsız değişken tarafından açıklandığı bulunmuştur. Buna göre “Aile Yapısı” bağımsız değişken “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .42$, $t(319) = 8.21$, $p < .001$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Duygusal Zeka” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı” bağımsız değişkenine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir ($Tolerans = 1,000$, $VIF = 1,000$). Durbin Watson testi sonucuna (1, 884) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2. Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Standart Değerler	
			β	t
(Sabit)	96.966	4.197	*	23.103
Aile Yapısı	0.158	0.033	0.258	4.770
R = 0.418	R² = 0.067			
F_(1, 319) = 67.447	p < .001			

Tablo-2’de yer alan analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 319) = 22.751$, $p < .001$ ve “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkenindeki varyansın %07’sini ($R^2 = .07$) “Aile Yapısı” bağımsız değişken tarafından açıklandığı bulunmuştur. Buna göre “Aile Yapısı” ba-

ğımsız değişken “Psikolojik Zekâ” bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .26$, $t(319) = 4.77$, $p < .001$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı” bağımsız değişkenine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir ($Tolerans = 1,000$, $VIF = 1,000$). Durbin Watson testi sonucuna (1, 814) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Çoklu doğrusal regresyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkeninin alt ölçekleri olan iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlamın sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analizlerin tablo ve grafik hali aşağıda verilmiştir (Tablo-3, Tablo-4). Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3. Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		Standart Değerler		Kısmi Kolerasyon	
			Alt Limit	Üst Limit	β	t	r	r ²
(Sabit)	58.81	7.164	44.712	72.905	*	8.208	*	*
A.Y. İletişim	0.195	0.182	-0.163	0.553	0.089	1.072	0.060	0.0036
A.Y. Birlik	0.090	0.287	-0.475	0.655	0.019	0.313	0.018	0.0003
A.Y. Yönetim	0.861	0.216	0.435	1.287	0.341	3.978	0.219	0.048
A.Y. Yetkinlik	-0.076	0.229	-0.526	0.373	-0.024	-0.333	-0.019	0.0003
A.Y. Duygusal Bağlam	0.175	0.281	-0.378	0.727	0,049	0.622	0.035	0.001

R = 0.441

R² = 0.194

F_(5, 315) = 15.186

p < .001

*A.Y.: Aile Yapısı

Tablo-3’te anlamlı regresyon modeli, $F(5, 315) = 15.18$, $p < .001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %18’ini ($R^2_{adjusted} = .18$) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre, “Aile Yapısı İletişim” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .09$, $t(315) = 1.07$, $p > .05$, $pr^2 = .0036$). “Aile Yapısı Birlik” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .02$, $t(315) = 0.31$, $p > .05$, $pr^2 = .0003$). “Aile Yapısı Yönetim” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” olumlu ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = .34$, $t(315) = 3.98$, $p < .001$, $pr^2 = .048$). “Aile Yapısı Yetkinlik”

alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = -0.02$, $t(315) = -0.33$, $p > .05$, $pr^2 = .0003$). “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .05$, $t(315) = 0.62$, $p > .05$, $pr^2 = .001$). Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Tablo 4’te verilmiştir

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı İletişim” ($Tolerans = ,370$; $VIF = 2,401$), “Aile Yapısı Birlik” ($Tolerans = ,728$; $VIF = 1,373$), “Aile Yapısı Yönetim” ($Tolerans = ,349$; $VIF = 2,469$), “Aile Yapısı Yetkinlik” ($Tolerans = ,506$; $VIF = 1,975$), “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” ($Tolerans = ,408$; $VIF = 2,453$) bağımsız değişkenlerine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir. Durbin Watson testi sonucuna (1, 877) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Tablo-4. Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		Standart Değerler		Kısmi Kolerasyon	
			Alt Limit	Üst Limit	β	t	r	r ²
(Sabit)	95.16	6.424	82.516	107.80	*	14.812	*	*
A.Y. İletişim	0.206	0.163	-0,115	0.526	0.112	1.262	0.071	0.005
A.Y. Birlik	0.267	0.257	-0,239	0.774	0.065	1.037	0.058	0.003
A.Y. Yönetim	0.374	0.194	-0,008	0.756	0.176	1.928	0.108	0.116
A.Y. Yetkinlik	-0,381	0.205	-0,784	0.023	-0,140	-1,858	-0,104	0.010
A.Y. Duygusal Bağlam	0.258	0.252	-0,238	0.753	0.086	1.024	0.058	0.003

$R = 0.296$

$R^2 = 0.087$

$F_{(5, 315)} = 6.039$

$p < .001$

*A.Y.: Aile Yapısı

Tablo-4’te regresyon modeli, $F(5, 315) = 6.039$, $p < .001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %9’unu ($R^2 = .9$) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre, “Aile Yapısı İletişim” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .11$, $t(315) = 1.26$, $p > .05$, $pr^2 = .071$). “Aile Yapısı Birlik” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .07$, $t(315) = 1.04$, $p > .05$, $pr^2 = .003$). “Aile Yapısı Yönetim” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .18$, $t(315) = 1.93$, $p > .05$, $pr^2 = .116$). “Aile Yapısı Yetkinlik” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = -.14$, $t(315) = -1.86$, $p > .05$, $pr^2 = .010$).

“Aile Yapısı Duygusal Bağlam” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .09$, $t(315) = 1.02$, $p > .05$, $pr^2 = .003$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı İletişim” ($Tolerans = ,370$; $VIF = 2,401$), “Aile Yapısı Birlik” ($Tolerans = ,728$; $VIF = 1,373$), “Aile Yapısı Yönetim” ($Tolerans = ,349$; $VIF = 2,469$), “Aile Yapısı Yetkinlik” ($Tolerans = ,506$; $VIF = 1,975$), “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” ($Tolerans = ,408$; $VIF = 2,453$) bağımsız değişkenlerine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir. Durbin Watson testi sonucuna (1, 836) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Pearson kolerasyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkeninin alt ölçekleri olan iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlamın sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanları ile anlamlı bir ilişki içinde olup olmadığı incelenmiştir. Analizlerin tablolaştırılmış hali aşağıda verilmiştir (Tablo-5, Tablo-6).

Duygusal Zekâ Değişkeni İle Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri İle Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları Tablo-5’te verilmiştir.

Tablo-5. Duygusal Zekâ Değişkeni ile Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri ile Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Duygusal Zekâ	1	0,367**	0,226**	0,432**	0,296**	0,346**
2. A.Y. İletişim	0,367**	1	0,486**	0,728**	0,609**	0,707**
3. A.Y. Birlik	0,226**	0,486**	1	0,440**	0,367**	0,469**
4. A.Y. Yönetim	0,432**	0,728**	0,440**	1	0,673**	0,701**
5. A.Y. Yetkinlik	0,296**	0,609**	0,367**	0,673**	1	0,587**
6. A.Y. Duygusal Bağlam	0,346**	0,707**	0,469**	0,701**	0,587**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$

Tablo-5’te gösterilen Pearson Kolerasyon Analizi sonucuna göre “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı İletişim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .367$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Birlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .226$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Yönetim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .432$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Yetkinlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .296$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Duygusal

Bağlam” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .346$, $p < .001$.

Tablo-6.Psikolojik Sağlamlık Değişkeni ile Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri ile Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Duygusal Zekâ	1	0,247**	0,186**	0,252**	0,12*	0,237**
2. A.Y. İletişim	0,247**	1	0,486**	0,728**	0,609**	0,707**
3. A.Y. Birlik	0,186**	0,486**	1	0,44**	0,367**	0,469**
4. A.Y. Yönetim	0,252**	0,728**	0,44**	1	0,673**	0,701**
5. A.Y. Yetkinlik	0,12*	0,609**	0,367**	0,673**	1	0,587**
6. A.Y. Duygusal Bağlam	0,237**	0,707**	0,469**	0,701**	0,587**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$

Tablo-6’da gösterilen Pearson Kolerasyon Analizi sonucuna göre “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı İletişim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .247$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Birlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .186$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Yönetim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .252$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Yetkinlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .120$, $p < .05$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .237$, $p < .001$.

TARTIŞMA

Tüm araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yararlanıldığında farklı birtakım analiz sonuçları tartışmaya açık hale gelmiştir. Bu sonuçlar kategorize edilerek açıklanmıştır. Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarından elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki duygusal zekâ toplam puanı arasında olumlu yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Literatür taraması yapıldığında farklı birtakım sonuçlara rastlanmıştır. Lise dönemindeki gençler üzerinde yapılan bir çalışmaya göre ergenlerin başarı motivasyonlarının artması ile duygusal zekâ düzeyinin artması ve uyum yöneliminin azalması arasında ilişki ortaya çıkmıştır (Abbasi-Asl, Naderi ve Akbari, 2017). Ergenler üzerinde yapılan bir başka çalışmada ekonomik riskler ve aile çatışmalarının ergenlik dönemindeki bireylerin duygusal zekâsı üzerinde ters orantılı etkiye sahip olduğu saptanmıştır (Cheung vd., 2018).

Bulgulardan yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarından elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki psikolojik sağlamlık toplam puanı arasında

olumlu yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Suriyeli çocuk ve ergenler üzerinde yapılan bir başka çalışmaya göre sosyal destek ile psikolojik sağlık arasında anlamlı ilişki olduğu bulgulanmışken bireylerin aile desteği almalarının onların psikolojik sağlık düzeylerini etkilediği yordanmaktadır. Yapılan başka bir araştırmada psikolojik olarak sağlam bireylerin genel olarak sosyal ilişkilerinin daha güçlü olduğu ve problem çözme becerilerinde daha başarılı oldukları, yüksek iyimserlik düzeyleri ve hayata dair farkındalıklarının yüksek olduğu bulunmuştur (Penick ve Jepsen, 1992; Kararımak, 2006).

Araştırma bulgularından yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinden elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki duygusal zekâ toplam puanı arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile yapılarından iletişim, birlik, yetkinlik ve duygusal bağlam alt değişkenleri ile hâlihazırdaki duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken aile yapılarından yönetim alt değişkeni ile hâlihazırdaki duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Literatür taramasında rastlanan bir çalışmada öğrencilerin okudukları bölüm, anne baba medeni durumu, aile tutumları ile duygusal zekâ üzerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemişken öğrencilerin cinsiyetleri ile duygusal zekâ arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Bakan ve Güler, 2017). Ergen bireylerin ve onların anne babalarının empatik becerileri ile aile yapılarını değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada ergenlerin anne babalarının empatik becerileri ile aile yapıları arasında bağlantı bulunmamıştır. Bununla birlikte ergenlerin cinsiyetinin, doğum sırasının, anne babalarının eğitim durumlarının, anne baba kardeş sayısının, annenin yaşının ve babanın doğum sırasının aile yapısı puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Hasdemir, 2007).

Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinden elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki psikolojik sağlık toplam puanı arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlam alt değişkenleri ile hâlihazırdaki psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Literatür taraması yapıldığında farklı birtakım sonuçlara rastlanmıştır. Hoffmann (2006) bir çalışmasında boşanma sonrasındaki ergen bireyler üzerine araştırma yapmıştır. Boşanma sonrasında anne, anne ve üvey baba, sadece anne ya da baba ile hayatını devam ettiren ergen bireylerin problem davranışları daha fazla yaşadıklarını dile getirmiştir (Arslan, 2012). 10 ve 12 yaşları arasında olup İngiltere’de yaşayan ikizler üzerinde yapılan boylamsal bir çalışmada ise evdeki olumlu atmosferin ve sıcak aile ilişkilerinin, onların zorbalıkla karşılaşmaları halinde gösterdikleri direnç üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Delikanli, 2020).

Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenleri ile onların hâlihazırdaki duygusal zekâları arasındaki ilişkiye bakıldığı görülmektedir. Değişkenler arasında doğrudan bir ilişki bulunmama ihtimali olmasından dolayı farklı birtakım faktörlerin etkisi ile aralarında bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve Pearson Kolerasyon Testi ile inceleme yapılmıştır. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam ile duygusal zekâ değişkeni arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yapılan bir araştırmada çocuklardaki içsel ve dışsal davranış problemleri ile çocuğun kendi duygusal zekâsı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocuklardaki duygusal zekânın varlığının onlardaki içsel ve dışsal davranış problemlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bununla birlikte anne ve babanın duygusal zekâ düzeyi ile çocuğunki anlamlı düzeyde ilişkili

bulunmuştur (Özerbaş, 2004). Kara Harp Okulu öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ile bağlanma stillerinin birbirine karşı ilişkisi incelenmiştir. Sonuçta güvenli bağlanma değişkeninin duygusal zekânın alt değişkenlerinden olan duygulardan faydalanma ve duyguları düzenlemeyi yordadığı bununla birlikte duygusal zekâ ile güvensiz bağlanma arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Delikoyun, 2017).

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenleri ile onların hâlihazırdaki psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiye bakıldığı görülmektedir. Değişkenler arasında doğrudan bir ilişki bulunmama ihtimali olmasından dolayı farklı birtakım faktörlerin etkisi ile aralarında bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve Pearson Kolerasyon Testi ile inceleme yapılmıştır. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam psikolojik sağlamlık değişkeni arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Karakuş (2020), yaşları 14-17 arasında değişen 569 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmasında aile içi şiddete maruz kalmanın ve bunun alt boyutlarının psikolojik sağlamlık ile negatif yönde ilişkisinin olduğunu söylemiştir. Bunun yanında aile içi şiddete maruz kalmanın zorbalık ve kendini susturma ile pozitif yönlü; genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik ile negatif yönlü ilişki içinde olduğu saptanmıştır (Karakuş, 2020). Oktan, Odacı ve Berber Çelik (2014) tarafından üniversite öğrencileri ile birlikte yürütülen çalışmada doğum sıraları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta doğum sırasının psikolojik sağlamlığı anlamlı bir şekilde yordaması ile birlikte kadınların psikolojik sağlamlık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu da ortaya çıkmıştır (Oktan, Odacı ve Çelik, 2014).

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu araştırmayı oluşturan dinamiklerin bir bütün olarak başka bir araştırmada bulunmaması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Ancak araştırma üzerinde çalışmalar yürütülürken yeterli karşılaştırma yapılamaması, bu araştırma sonucunda elde edilen bulguları da karşılaştırma olasılığını azaltmıştır. Öte yandan araştırmaya katılan bireylerin anne ve babalarının büyük çoğunluğu (%94,1) beraber ve çekirdek aile düzeninde (%88,8) yaşamaktadır. Bu ise grubun heterojen dağılımı üzerinde bir engeldir. Yine grubun büyük bir yüzdesini kadın katılımcılar (%74,8) oluşturmaktadır. Bu da cinsiyet dağılımında dengesizlik meydana getirmektedir. Son olarak aile, içindeki bireyler ile bir bütündür ve içindeki dinamikler konusunda yargıda bulunabilmek için bir süreç gerekmektedir. Bu araştırmanın sadece ergen bireyler üzerinde yapılması ve kesitsel bir çalışma olması araştırmanın önemli sınırlılıklarındandır. Son olarak örneklem büyüklüğü, ölçeklerin öz bildirime dayanması, farklı sosyoekonomik grupları yeterince temsil edememesi araştırmanın diğer kısıtlılıkları arasında sayılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında katılımcı grubun algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinin onların hâlihazırdaki duygusal zekâ düzeyi ile psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bazı değişkenler arasında doğrudan anlamlı bir ilişki görülürken bazılarında anlamlı bir ilişki görülmedi. Elde edilen bulgulardan hareketle bireylerin aile yapılarını kendilerine göre algılamaları yani onların ailelerine bakış açıları

kendilerinin psikolojik sağamlık düzeyleri üzerinde etkili olmuştur. Ancak aile yapılarındaki dinamikler ayrı olarak değerdendirildiğinde ortaya anlamlı bir ilişki çıkmamaktadır. Bu sonuç bütünün parçaların toplamından daha fazla olduğunu düşündürebilir. Katılımcı grup için iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlam tek başlarına pek bir şey ifade etmemektedir. Öte yandan duygusal zekâ boyutu için de durum benzer seyretmiştir. Bireylerin algıladıkları aile yapıları ile onların hâlihazırdaki psikolojik sağamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmuştur. Ancak aile yapılarındaki dinamikler ayrı olarak değerdendirildiğinde yönetim boyutu dışında ortaya anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Fakat yönetim alt boyutu ile duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki çıkması ailedeki otorite ve gücün bireylerdeki duygusal zekâ düzeyleri üzerindeki etkisini ortaya koyduğunu akıllara getirmektedir.

Sonuç olarak bireylerin aile yapılarına dair algılarını şekillendiren demografik durumların da olduğunu düşünülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bireysel farklılıklar, hayattan beklentiler, ergenlik bunalımlarının olma olasılığı, bireylerin duygusal zekâ düzeyleri üzerinde de psikolojik sağamlık düzeyleri üzerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Araştırmada bağımsız değişken olan aile yapıları ve bağımlı değişken olan duygusal zekâ ile psikolojik sağamlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ailenin evrensel olduğu ve pek çok faktörden beslendiği bunun için tek boyut özelinde duygusal zekânın da psikolojik sağamlığında değerdendirilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Öte yandan çıkan sonuca göre bahsedilen bu değişkenler sadece birbirlerini etkileyip birbirlerinden etkilenmemektedir. Bunlara ek olarak etkilenme sürecine dâhil olan pek çok dış etken bulunmaktadır. Çalışma bulguları toplam puanlar üzerinden değerdendirildiğinde araştırmanın hipotezlerinin desteklendiği söylenebilir. Benzer çalışmalarda ergen bireylerin yanında onların ebeveynleri ile de çalışılıp bu çalışmalar boylamsal bir düzlemde yapılabilir. Ayrıca doğum sırası açısından ikiz kardeşlerle (tek yumurta ve çift yumurta ikizleri ayırımı dahil) ilgili de bir çalışma yapılmasının literature katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasi-Asl, R., Naderi, H., & Akbari, A. (2017). Mediating role of emotional intelligence between family communication patterns and achievement motivation among high school students. *International Journal of School Health*, 4(3), 1-7.
- Akar, A. (2018). Psikolojik sağamlık programının ergenlerin psikolojik sağamlık düzeyine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. <http://acikerisim.maltepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12415/5670/10185427.pdf?sequence=1>
- Aktaş, E. (2016, 25-27 Mart 2016). Aile İçi İlişkiler Çerçevesinde Hakas Destan Kahramanları. Halk Kültüründe Aile Uluslararası Sempozyumu, Trakya Üniversitesi, Türkiye.
- Arslan, G. (2012). Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışların aile sorunları ve aile yapısı açısından incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/11499/2838>.
- Arslan, G. (2015). Çocuk ve Genç Psikolojik Sağamlık Ölçeği'nin (ÇGPSÖ) psikometrik özellikleri: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 1-12.
- Bakan, İ., & Güler, B. (2017). Duygusal zekânın, yaşam doyumu ve akademik başarıya etkileri ve demografik özellikler bağlamında algı farklılıkları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(33), 1-11.
- Barzilay, R., Moore, T.M., Greenberg, D.M. et al. Resilience, COVID-19-related stress, anxiety and de-

- pression during the pandemic in a large population enriched for healthcare providers. *Transl Psychiatry* **10**, 291 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41398-020-00982-4>.
- Cheung, R. Y., Leung, M. C., Chung, K. K. H., & Cheung, H. Y. (2018). Family risks and adolescent adjustment in Chinese contexts: testing the mediating role of emotional intelligence. *Journal of Child and Family Studies*, 27(12), 3887-3896.
- Çelen, N. (2011). Ergenlik ve genç yetişkinlik. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Delikanlı, L. (2020). *Tik bozukluğu tanılı 11-16 yaş çocuk ve ergenlerde hastalık şiddetinin, komorbidite varlığının, empati ve psikolojik sağlık düzeyinin, ebeveyn davranış biçiminin akran zorbalığı ile ilişkisinin kontrol grubuyla karşılaştırılması karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Xkg1VH1-WiiSJTQMOqQ9NMg&no=7wmE2pGxlgcUWjQlllocRww>.
- Delikoyun, D. (2017). *Üniversite öğrencilerinde duygusal zekâ ve benlik saygısı arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. <https://openaccess.hku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11782/1639>.
- Deniz, M.E., Özer, E. ve Işık, E. (2013). *Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu (DZÖÖ-KF)-Kısa Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Eğitim ve Bilim, Cilt 38, Sayı 169, s: 407-419.
- Doğan, C. (1996). Eski Türk ailesinin yapısı ve fonksiyonları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 73-81.
- Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). The effect of adolescent-parent relationship enhancement program on adolescent perceived parental acceptance / rejection levels and family functions<p>Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. Retrieved from <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3898>.
- Erdoğan, M. Y. (2008). Duygusal zekanın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 62-76.
- Eryılmaz, A. (2010). Aile yapısı ergeni mutlu eder mi?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 21-30.
- Genceli, M. (1990). Durbin-Watson Testinin irdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, (33).
- Gülerce, A. (1996). *Türkiyede ailelerin psikolojik örüntüleri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Hasdemir, A. D. (2007). Ergenlerin ve anne babalarının empatik becerileri ile aile yapılarını değerlendirmeleri üzerine bir araştırma [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=1GrXJwLd72P0vz2CggDixA&no=btW_BZDD2h9jp2v1-wMfC8Q.
- Hoffmann, J. P. (2006). Family Structure, Community Context, and Adolescent Problem Behaviors, *Youth Adolescence*, 35, 867-880.
- Howe, N., Persram, R. J., & Bergeron, C. (2019). Imitation as a learning strategy during sibling teaching. *Journal of Cognition and Development*, 20(4), 466-486. <https://doi.org/10.1080/15248372.2019.1614591>.
- İslamoğlu, A. N. (2018). Ergenlik döneminde bağlanma kavramının anne ve çocuk arasındaki ilişkiye etkilerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11363/1355/541686.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Kandemir, A. (2019). Psikoloji öğrencilerinin psikolojik sağlık, duygusal zekâ ve kişilik özel-

- likleri açısından incelenmesi (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi). KANDIR, A., & ALPAN, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kapçı, E. G., & Küçük, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 286-295.
- Kararmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(26), 129-142.
- Karakuş, C. (2020). Relationships of child exposure to domestic violence with bullying, silencing the self behaviors, resilience and self-efficacy: Moderating roles of stress coping strategies and friendship quality [Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/20.500.12416/4927>.
- Kirişoğlu, Ş. (2016). Genç yetişkinlerin aile yapıları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Koç, H. E. (2013). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. [Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=9xPlk7O7OrBFGXm-4F73Rag&no=zctucxXbOUU65mvf k-Big>.
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- McElhaney, K. B. ve Allen, J. P. (2001). Autonomy and adolescent social functioning: The moderating effect of risk. *Child Development*, 72(1), 220-235.
- Nazlı, S. (2018). *Aile Danışmanlığı*. Anı Yayıncılık.
- Oktan, V., Odacı, H., & Çelik, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 140-152.
- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36).
- Özerbaş, S. H. D. (2004). Durumlu öğrenmenin duygusal zeka yeterliliklerinin geliştirilmesine etkisi. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Kyv2PaX-3g5t2dPOF3zTeA&no=Y-Proj8MRe468h7qHkvsu>.
- Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2005). 5 ve 6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pan, Y., & Jackson, R. T. (2008). Ethnic difference in the relationship between acute inflammation and serum ferritin in US adult males. *Epidemiology and Infection*, 136, 421-431.
- Penick, N. I., & Jepsen, D. A. (1992). Family functioning and adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 40(3), 208-222.
- Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15(6), 425-448.
- Ran, L., Wang, W., Ai, M., Kong, Y., Chen, J., & Kuang, L. (2020). Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to COVID-19: A study of the general population in China at the peak of its epidemic. *Social Science & Medicine*, 262, 113261.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi*. Nobel Yayıncılık.
- Semiz, S. (2018). *Erken çocukluk döneminde görülen akran zorbalığının duygusal zekâ ve aile değişkenleri temelinde incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. <http://earsiv.kastamonu.edu.tr:8080/http://earsiv.kastamonu.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/974>.
- Sezen, M. F., & Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Research*.

- es, 9(16), 160-182.
- Teall, T., Barrera, M., Barr, R., Silva, M., & Greenberg, M. (2013). Psychological resilience in adolescent and young adult survivors of lower extremity bone tumors. *Pediatric Blood & Cancer*, 60(7), 1223-1230.
- Tezel-Sahin, F., & Cevher, F. N. (2007). A general review of family-child relationships at Turkish Society [Türk toplumunda aile-cocuk ilişkilerine genel bir bakis]. Proceedings from ICANAS 38: 38th International Congress of Asian and North African Studies. Ankara, Turkey. Retrieved from <http://www.ayk.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/01/TEZ>.
- Tom, A. K., & Ansia, A. (2017). Test anxiety and emotional intelligence among adolescents. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(3), 328-332.
- Turgut, Ö. & Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen Psikolojik Sağlamlık Düzeyinin Yordayıcıları: Algılanan Sosyal Destek ve Okul Bağlılığı . Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0 (44) , 162-183 . DOI: 10.21764/maeuefd.309934.
- Vural, D. E. (2009). Okul öncesi eğitimde aile katımlı sosyal beceri eğitimi. *Education Sciences*, 4(3), 1110-1122.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H. (2019). *Bedensel zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunun ilk 6 yılı*. Remzi Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2019). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. Remzi Yayıncılık.
- Zhang, M., Wang, Z., Persram, R. J., Wong, T. K., & Konishi, C. (2021). Perceived social support from family and peers: The association with bullying behaviours. *Journal of Education and Development*, 5(1), 17.
- Zimmerman MA. Resiliency theory: a strengths-based approach to research and practice for adolescent health. *Health Educ Behav*. 2013 Aug;40(4):381-3. doi: 10.1177/1090198113493782. PMID: 23863911; PMCID: PMC3966565.

Özel Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Psikolojik Sağlamlık Üzerine Sistematik Bir Derleme

A Systematic Review On Psychological Resilience In Families With A Child With Special Needs

Bahar AKOĞLU*

Doi: 10.32739/usmut.2022.7.13.11

Öz

Çalışma özel gereksinimi olan çocuğa sahip ailelerde psikolojik sağlamlık üzerine yapılmış araştırmaların sistematik bir derlemesini yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada; özel gereksinimi olan çocukların ailelerinde psikolojik sağlamlık konusunda gerçekleştirilmiş yayınların literatüre kazandırdıkları perspektifler, ulusal ve uluslararası yayınlarda birbirini tamamlayan ve birbiriyle çelişen sonuçlar, ilgili konuya yönelik yaklaşık son 10 yıldır bilimsel araştırmalarda neler yapıldığı özetlenmiştir. Çalışma kapsamında 2013-2021 yılları arasında yapılmış 42 araştırmadan gerekli elemeler yapılarak, psikolojik sağlamlık düzeyini konu alan 10 çalışma değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ScienceDirect, Dergipark, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi gibi elektronik platformlarda yayınlanmış olan bilimsel araştırmaların başlıklarında ve anahtar kelimelerinde özel gereksinimli çocuk, otizm, zihinsel yetersizlik, psikolojik sağlamlık kelimeleri Türkçe ve İngilizce olarak taratılmıştır. Verilerin bir araya getirilmesinde bir araştırma özet formu hazırlanmıştır. Yayınlanmış araştırmaların karşılaştırılması sonucunda, yüksek eğitim düzeyi olan ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerde psikolojik sağlamlık düzeyinin yüksek bulunduğu görülmüştür. Araştırmaların önemli bir kısmında özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin psikolojik sağlamlık düzeyinin orta düzeyde olduğu gözlenirken; normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin psikolojik sağlamlık düzeyi ile karşılaştırıldığında psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha düşük olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Çocukta meydana gelen duygusal ve davranışsal problemler ile ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeyi arasında ilişki görülmektedir. Araştırmalar sonucunda sosyal kaynakların ailelerin psikolojik sağlamlık düzeyi üzerinde koruyucu bir unsur olduğu kanısına varılmıştır. Ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek olduğunda aile tatmini ve pozitif algıların da yükseldiği sonucuna varılmıştır. Psikolojik sağlamlık bir tampon görevindedir. Alanyazındaki bilgiler ışığında özel gereksinimi olan çocuğa sahip aileler için çocuktaki semptomları etkili şekilde nasıl yöneteceklerini öğreten müdahalelerin fayda sağlayabileceği, bilhassa otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuklarda oluşan davranışsal problemler için tasarlanmış eğitimlerin ve danışmanlık hizmetlerinin ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeylerini arttırabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Özel Gereksinim, Psikolojik Sağlamlık, Otizm

Abstract

This study was carried out to make a systematic review of research on psychological resilience in families with children with special needs. In the study, the perspectives brought to the literature by publications on resilience in families of children with special needs, complementary and conflicting results in domestic and international research, and what has been done in scientific research on the relevant subject for the last 10 years are summarized. In the study, the necessary eliminations from 42 studies published in 2013-2021 were made. Out of 42, 10 studies on psychological resilience that are domestic and international, reviewed and analyzed. Such Science Direct, Dergipark, Board of Higher Education Thesis has been scanned in Turkish and English in the titles and keys of researchers whose studies could be found online. The keywords were: children with special applications, autism, mental disability, and resilience. A research summary sheet was prepared while collecting the data. After detailed comparison and analysis of published studies, level of psychological resilience among families with a high education level and a high-income level are strong. The level of psychological resilience of families in most of the studies is moderate. However, the level of psychological

* Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümü Dr. Öğr. Üyesi, bahar.akoglu@nisantasi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1457-2531.

resilience of the families of children with normal development was found to be lower. It has been observed that there is a relationship between emotional and behavioral problems in children and the level of psychological resilience of families. As a result of the research, it has been found that social resources are a protective factor on the level of psychological resilience of families. It was concluded that family satisfaction and positive perceptions were also high in mothers and fathers with high levels of psychological resilience. Psychological resilience acts as a buffer. In the light of the analysis of the studies on selected papers published, it is concluded that interventions that teach the families of children with special needs how to effectively manage the symptoms in the child can be beneficial, and education programs and counseling services designed especially for behavioral problems in children with autism spectrum disorder can increase the psychological resilience levels of families.

Keywords:

Special Needs, Psychological Resilience, Autism

GİRİŞ

Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık kişilerin yaşamlarında önemli değişikliklere yol açan, uyum düzeylerini tehdit eden, zorlayıcı ve sıkıntılı durumlar karşısında sağlıklı baş etme becerisi göstererek yaşama yeniden uyumlanabilmelerini ifade etmektedir (Fletcher ve Sarkar, 2013). Psikolojik sağlamlık kavramını Amerikan Psikiyatri Birliği, olumsuz yaşam olaylarından sonra; travma, önemli sağlık sorunları, ekonomik problemler gibi, kendini uyarılma, toplama becerisi, yeni yaşam olayları karşısında değişim gösterebilme ve büyük sorunlar karşısında uyumlu baş etme yeteneği şeklinde tanımlamıştır (APA, 2019).

Psikolojik sağlamlık; bireylerin stres düzeylerinin hafifletilmesi, yaşam memnuniyetlerinin artırılması ile meta-bilişsel ve duygusal süreçlerinin kullanılmasını kapsamaktadır (Foster vd., 2018). Yirminci yüzyılın sonuna doğru gelişen pozitif psikoloji ile psikolojik sağlamlık kavramı da doğmuş ve geçtiğimiz 40 yıl içinde araştırmalarda ele alınan önemli bir konu olmuştur (Eroğlu vd., 2015; Fletcher ve Sarkar, 2013).

Özel Gereksinimi Olan Çocukların Ailelerinde Psikolojik Sağlamlık

Aile üyelerindeki kronik hastalıklar kronik bir stres kaynağı olarak görülmektedir. Dolayısıyla özel gereksinim ihtiyacı olan bir çocuğa sahip anne-babalar başa çıkmaları gereken önemli bir stres faktörüne sahiptir (Macias vd., 2003). Annelerin çocuğunun farklı gelişim gösterdiğini öğrenmeleriyle beraber ilk başta şok ve inkâr tepkileri verdikleri belirtilmektedir. Aileler yas sürecinin evrelerini tek tek deneyimlemekte, suçluluk, hayal kırıklığı gibi duygularla baş etmek zorunda kalmaktadır. Süreç içinde ise ebeveynlerin zamanla kabullenme ve yapılandırma evresine geçtikleri ifade edilmektedir (Doğan, 2010). Ailelerin bireysel zamanlarının azlığı, yaşadıkları uyku sorunları, öz bakımlarını bile giderecek enerjiyi kimi zaman kendilerinde bulamamaları dikkat çeken unsurlar olarak yer almaktadır. Anneler çocuktaki sorunlarla uzun zaman baş etmekte kimi zaman yetersiz kalabilmekte ve bundan ötürü bir noktadan sonra onların psikolojik sağlamlıkları da azalabilmektedir.

Farklı gelişen bir çocuğa sahip anne ve babalar, diğer ebeveynlere kıyasla birçok ruhsal sorun yaşayabilmektedir. Çocuğun gelişim sürecindeki farklı seyir ebeveynlerin kendi dinamiklerinde ve başkalarıyla etkileşimlerinde sorunlara yol açabilmektedir (Eracar, 1999). Bir diğer önemli nokta ölüm kaygısıdır. Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışmanın sonucunda mental retarde çocukları olan ebeveynlerin ölüm kaygısı ölçeğinin korku, isyan ve inkâr alt boyutlarının, gelişim süreci normal olan çocuğa sahip ebeveynlerinkine kıyasla anlamlı

düzeyde yüksek olduğu bildirilmiştir (Demir vd., 2021). Aileler birçok açıdan güçlü mücadeleler vermek durumunda kaldıkları için iyilik halleri ve psikolojik sağlık düzeyleri azalabilmektedir. Alanyazında nörogelişimsel bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerde ebeveynlik stres düzeylerinin de yüksek olduğuna ve depresif belirtilerinin de bulunduğu vurgu yapılmaktadır (Oelofsen vd., 2006). Çalışmalarda ailelerin stres düzeyinde en önemli yordayıcı olarak, çocuğun düşük sosyal yetenekleri gösterilmekte, ayrıca çocuktaki davranışsal sorunlara dikkat çekilmektedir (Davis ve Carter, 2008). Bir diğer önemli konu, bakım yüküdür. Uzun dönemli bakım verme ailelerde kaygı ve depresyon gibi durumların gelişmesi üzerinde etkili bir unsur olarak görülmektedir (Karaaslan ve Çelebioğlu, 2018). Öte yandan yurtdışı araştırmaları incelendiğinde; birçok annenin güçlük yaşamasına rağmen pozitif bakış açılarını koruyabildiğine yönelik sonuçlar da elde edildiği görülmektedir (Hasting vd., 2002; Scorgie vd., 2004).

Ebeveynlerin destekleyici eğitimler alması, profesyonel destek alması, sosyal ağlarını koruması ve geliştirmesi önem arz etmektedir. Ailelere çocuklarındaki yetersizliğin ne olduğu konusunda, rahatsızlığın düzeyi ve olası sonuçları hakkında bilgi sağlamak, eğitim olanaklarını anlatmak durumun kavranması ve uyum sürecinin sağlanması açısından önemli görülmektedir (Calderon ve Naidu, 2002). Eğitim sürecinde, önemli iki nokta bulunmaktadır, bunlardan birincisi çocuğun becerilerini artırıcı çalışmalar sağlamak, ikincisi ise ailelere yapılan çalışmaları öğretmek evlerinde devamlılığını sağlayabilecek bilgiyi kazandırmaktır (Turan, 2012). Ailelerin bireysel farklılıklar konusunda bilgi ve beceri kazanması önemlidir (Cole ve Flexer, 2007). Sağlık profesyonelleri özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların anne ve babalarına psikolojik ve eğitici destek sağlamanın önemini vurgulamaktadırlar.

YÖNTEM

Bu çalışma özel gereksinimi olan çocukların ailelerinde psikolojik sağlık düzeyine yönelik araştırmaların sistematik derlemesini yaparak, alanyazındaki çalışmalara ilişkin genel bir çerçeve sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya dâhil edilen araştırmalarda bakılan kriterler şu şekildedir:

1. En az iki gruplu, tek gruplu çalışmalar,
2. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin yer alması,
3. Katılımcıları tek kişilik olan olgular dâhil edilmemiştir.

Araştırma için makale özelliklerini belirlemeye yönelik 5 maddelik bir özet çalışma formu hazırlanmıştır. Bu formda; araştırmacı, örneklem, gruplar, değişkenler ve çocukların sahip olduğu tanılar yer almaktadır.

Araştırmalar grup büyüklüğü noktasında benzerdir. Örneklem büyüklüğü bakımından, deneysel çalışma dışarıda bırakılırsa, 97 kişi ile 312 kişi arasında değişmektedir. Öte yandan yurtdışı çalışmalarda örneklem birçok ülkeden anne ve baba ile gerçekleştirilmiş ve birçok araştırma psikolojik sağlık için model sunmuştur. Bu bağlamda uluslararası çalışmaların daha kapsayıcı ve psikolojik sağlık düzeyini geliştirici şekilde tasarlandığı görülmüştür.

BULGULAR

Tablo-1.Çalışmaların özellikleri

Araştırmacı	Örneklem	Gruplar	Değişkenler	Çocuktaki Tanı
Bitsiko vd.(2013)	108 kişi 73 anne, 35 baba	Tek grup	Psikolojik Sağlamlık, Stres, Depresyon	Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)
Eroğlu vd. (2015)	172 kişi 86 anne 86 anne	İki gruplu	Psikolojik Sağlamlık, İyilik hali, Mutluluk	Özel gereksinimli, Normal gelişim
Tura (2017)	150 kişi 75 anne 75 anne	İki gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Anksiyete, Depresyon	Engelli, Normal gelişim
Ülgüt (2018)	80 anne baba 52 normal 28 OSB	İki gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Benlik algısı, Evlilik uyumu	OSB
Halstead vd. (2018)	312 anne	İki gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Psikolojik iyi oluş	OSB, Gelişimsel bozukluk
Kara (2019)	120 anne baba	Tek gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Baba katılım ölçeği	Zihinsel
Engin (2019)	206 anne	Tek gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Bilinç farkındalığı, Psikolojik iyi oluş	Özel gereksinim
Çiçek (2020)	60 kişi	Üç gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Depresyon, Anksiyete, Stres, Bakım verme yükü	OSB, Down, Zihinsel
Cerezuela vd. (2020)	97 anne	Üç gruplu	Psikolojik Sağlamlık, Stres	OSB, Down, Normal gelişim
Uçar (2021)	207 anne, 101 ve 106	İki gruplu	Psikolojik dayanıklılık, Ebeveyn yeterlik	Serebral palsy Normal gelişim

TARTIŞMA

Bu çalışmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde psikolojik sağlamlık üzerine yapılmış çalışmaların sistematik bir derlemesi yapılmıştır. Böylece ailelerde psikolojik sağlamlık düzeyi ve psikolojik sağlamlıkla ilişkili görülen değişkenlere dair bilgilerin sunulması amaçlanmıştır. Alanyazında yapılan çalışmaların çoğu ilişkisel yöntemle incelenen araştırmalar olduğu için, çalışmada incelenen araştırmalardan biri deneysel yöntem iken; diğerleri ilişkisel yöntemi içeren araştırmalar olmuştur. İncelenen araştırmalarda yer alan ebeveynlerin en az bir çocuğu özel gereksinimi tanımlayan bir tanı almıştır.

Bitsiko ve arkadaşları (2013) otizmlili çocuğa sahip 108 ebeveynin yer aldığı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışmada 73 anne ve 35 baba yer almıştır. Araştırmada stres ve depresyona karşı psikolojik sağlamlığın koruyucu rolüne değinilmiştir. İlgili çalışmada araştırmacılar psikolojik sağlamlık azaldıkça depresyon ve anksiyete düzeyinin artış gösterdiğini bildirmişlerdir.

Eroğlu ve arkadaşlarının 2015 yılındaki araştırmalarında iki grup yer almıştır. Elde edilen bulgular sonucunda özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin psikolojik sağlamlık puanlarının diğer gruptaki annelerin puanlarına kıyasla daha düşük olduğu bildirilmiştir. Araştırmacılar gruplar arası sonuçlarda annelerin iyilik hali ve mutluluk düzeyleri arasındaki farklılıkların yüksek olduğunu, psikolojik sağlamlık düzeylerinde ise farklılıkların düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen sonucun, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları sorunların zorluklarla başa çıkabilme becerilerini güçlendirmesini sağlamasından ötürü olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda özel bir çocuğun sorumluluğunu taşımak annelerin yaşamında bir güdülenme kaynağı gibi görülmektedir.

Tura (2017) araştırmasını engelli çocuğa sahip olan ve olmayan 150 anne ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; engelli çocuğu olan annelerin anksiyete ve depresyon düzeylerinin yüksek, psikolojik sağlamlık puanlarının ise düşük düzeyde olduğu bildirilmiştir.

Ülgüt (2018) OSB'li çocuğu olan 28 kişi ve normal gelişimli çocuğa sahip 52 kişiyi içeren toplam 80 anne ve babanın yer aldığı araştırmasında, psikolojik sağlamlık, evlilik uyumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Normal gelişimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerinkinden daha yüksek bulunmuştur. Gruplar arası evlilik uyumu puanlarında ise anlamlı bir farklılık bildirilmemiştir. Tüm gruplarda benlik algısı olumlu yönde arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı belirtilmiştir.

Halstead ve arkadaşları 2018 yılındaki araştırmalarını çocuğunda otizm spektrum bozukluğu olan ve diğer gelişimsel bozukluklarına sahip olan 312 anne ile gerçekleştirmişlerdir ve bu çalışmada annenin iyi oluşu ile çocuğun davranışsal problemleri arasında psikolojik sağlamlığın koruyucu role sahip olduğu bildirilmiştir. Araştırmacılar psikolojik sağlamlık düzeyi arttıkça, stres, anksiyete ve depresyon düzeylerinin azaldığını, aile tatmini, bağlılık ve pozitif algıların ise arttığını saptamışlardır.

Kara (2019) araştırmasında zihinsel yetersizliği olan 120 çocuğun anne ve babasında psikolojik sağlamlık düzeyleri ile baba katılım düzeyini incelemiştir. Çalışmasında gelir düzeyi düştükçe annelerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin de azaldığını belirtmiştir. Aynı

zamanda eğitim düzeyi yükseldikçe babaların katılımının da arttığı bildirilmiştir.

Engin (2019) araştırmasında özel gereksinimli çocuğa sahip 206 anne ile çalışmıştır. Psikolojik sağlamlık düzeyi ve bilinç farkındalık düzeyi arttıkça, psikolojik iyi oluş düzeyinde artış olduğunu bildirmiştir.

Çiçek (2020) zihinsel yetersizlik, otizm ve Down sendromu gibi farklı tanımlara sahip çocuğu olan 60 ebeveynde kabul ve kararlılık terapisini içeren müdahalelerin psikolojik sağlamlık düzeylerine etkisini incelediği deneysel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin araştırma müdahalesi ile psikolojik sağlamlıklarının arttığı belirtilmiştir. Aynı zamanda çalışmada; psikolojik katılık, depresyon ve anksiyete düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmada ebeveynlerde başlangıçta orta düzeyde psikolojik sağlamlık düzeyi saptanmışken, müdahale sonrası psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar alanyazındaki araştırmalar ile benzerlik göstermektedir (Fung vd., 2018; Gould vd., 2018).

Cerezuela ve arkadaşları (2020) OSB'li, Down sendromlu ve normal gelişime sahip çocuğu olan 97 kişinin yer aldığı çalışmada psikolojik sağlamlık ile aile stres düzeyini ele almışlardır. Çalışmada OSB'li çocuğa sahip ebeveynlerde aile stres düzeyinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu bulgu Engin (2019)'ın araştırması ile benzerdir. Otizm ve Down sendromu olan çocuğa sahip ailelerde stres düzeyi normal gelişimi olan çocuğa sahip ailelerde daha yüksek bulunmuşken, psikolojik sağlamlık düzeyi ise daha düşük bulunmuştur.

Uçar (2021) araştırmasında serebral palsi tanısı olan çocukların anneleri ile normal gelişim gösteren çocukların annelerinde ebeveyn yeterlik düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığını; ancak psikolojik dayanıklılık düzeyi açısından serebral palsi tanısı olan çocukların annelerinde sonuçların daha düşük olduğunu bildirmiştir.

Yapılan sistematik derleme sonucunda, ailelerde psikolojik sağlamlık düzeyi; ekonomik nedenler, sahip alınan çocuk sayısı, çocuğun bakımını sağlama ve sürdürmede destek ihtiyacı, çocukta görülen davranışsal ve duygusal sorunlara bağlı olarak değişmektedir. Finansal zorluğun babaları daha çok ilgilendiren bir konu olduğu ve babalar için bir stres kaynağı oluşturduğu alanyazında bildirilmektedir (Kara, 2019). Annelerde psikolojik sağlamlık düzeyini etkileyen faktörlerin temelinde, besleyici, duygu odaklı bir temanın var olabileceği öngörülmektedir. Babaların ise, ailedeki rolüne dayalı olarak psikolojik sağlamlık düzeyinin düşük olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgu yurtdışı çalışmalarda da benzer sonuçları göstermiş ve bu çalışmalarda kültürel unsurların etkisine dikkat çekilmiştir, özellikle Asya toplumlarında yapılan çalışmalarda finansal güçlük babalarda bir stres kaynağı olarak görülmektedir (Pisula, 2011). Gelir düzeyine yönelik bulgularda Engin (2019) yüksek gelir düzeyine sahip ailelerde psikolojik sağlamlık düzeyinin de yüksek olduğunu ortaya koymuşken, Uçar (2021) gelir düzeyine bağlı psikolojik sağlamlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir.

İncelenen araştırmalarda eğitimin önemine vurgu yapılmıştır ve ebeveynler de eğitim düzeyi yüksek olduğunda psikolojik sağlamlığında geliştiği ön görülmektedir. Alanyazında Bildiri (2014) yüksek eğitim düzeyine sahip ailelerde psikolojik sağlamlık düzeyinin yüksek olduğunu bildirmiştir. Eğitim düzeyi yüksek ailelerde, anne ve babaların çocuklarıyla

iletişimleri daha etkili biçimde ilerleyebilmektedir ve onların çocuklarının duygularını ifade etmelerine olanak sunmaları da önemli görülmektedir (Kale vd., 2013).

Elde edilen bir diğer sonuç, çalışan annelerde psikolojik sağlık düzeyinin çalışmayan annelere göre daha yüksek bulunmasıdır (Çiçek, 2020; Uçar, 2021). Annelerin gelir düzeyinin artmasının, onların iç kaynaklarını ve dış kaynaklarını güçlendirebileceği düşünülmektedir. Araştırmalarda dikkat çekilen önemli bir unsur da ailelerdeki sahip olunan çocuk sayısıdır, çocuk sayısı arttıkça ailelerde psikolojik sağlık düzeyi azalabilmektedir (Temel, 2015).

Çocukta görülen duygusal ve davranışsal sorunlar annenin iyi oluş düzeyi ile ilişkili olabilmektedir. OSB düzeyi arttıkça çocuklarda önemli davranışsal problemler görülebilmektedir ve bu durum anne de iyi oluş halini azaltabilmektedir, çocukta yüksek seviyede davranışsal problemler olduğunda annenin de psikolojik sağlık düzeyi düşebilmektedir (Kara, 2019). İncelenen yurtdışı çalışmalarda annelerin günlük stres düzeyleri yüksek bulunmuştur (Cerezuela vd., 2020; Bitsiko vd., 2013). Söz konusu puanlar annelerin özel gereksinimi olan çocukla daha fazla zaman geçirmeleri ile açıklanabilir. Çocuktaki davranışsal sorunlar; kendine veya çevresine zarar verici davranışlar, annenin stresi düzeyini etkileyen unsurlar arasındadır (Richman vd., 2009). Ailelerin yaşamında günlük yaşamlarındaki yüksek düzeyde stres deneyimlerinden anksiyete ve depresyona doğru bir ilerleyiş görülmektedir ve bu açıdan psikolojik sağlık bir tampon görevindedir.

Çocukların gelişim dönemleri ebeveynlerin psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde etkide bulunabilecek bir faktördür. Okul öncesi çocuğa sahip ailelerde psikolojik sağlık düzeyi düşük çıkmıştır (Engin, 2019; Temel, 2015). Çocuğun yaşı ne kadar küçükse ailelerin koruyuculuklarının o kadar arttığı, bu durumun da stres ve psikolojik sağlık düzeyini etkilediği düşünülmektedir.

Zaman içinde çocuğun yaşı ile zekâ yaşı arasındaki farkın artmasının çocuktaki özel durumun başkaları tarafından daha fark edilebilir olmasına yol açması, ailelerin çocuğun yaşı ilerledikçe toplumsal alandan kendilerini çekmeleri ve sosyal kaynaklarının azalması ile psikolojik sağlıklarının azalabileceği düşünülmektedir. Toplum biyolojik yaşı artışı ile davranışlarda da gelişim görme ve her birey için kurallara uygun bir davranış beklentisi içindedir, bunu gelişimsel bozukluklarda kısıtlı şekilde görmek sosyal düzlemde sıkıntılara neden olabilmektedir, bu sorunlardan en çok vurgulananı yabancılaşmadır. Hollahan (2003) çocuğun yaşı ile zekâ yaşı arasındaki farka dikkat çekerek, fark arttıkça etiketlenme olasılığının da o kadar artacağını belirtmiştir. Öte yandan çocuğun yaşı küçük olduğunda akranları ile arasındaki farklılık çok belirgin değildir, yaş ilerledikçe aradaki fark artacak, çocuk akranlarını yakalayamadığında bu durumdan ailelerin umut düzeyi de etkilenecektir.

SONUÇ

Gelişim dönemleri açısından ailelerle gerçekleştirilecek eğitsel çalışmalar yaşa bağlı sorunların üstesinden gelebilmeleri için fayda sağlayacaktır; çünkü özel gereksinimli bir çocuğun yaşamın ilk yıllarında ve buluş çağında göstereceği sorunlar değişmekte, ailelerin başa çıkmak durumunda kalacağı sorunların nitelikleri farklılaşmaktadır, bu durum aslında normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin de deneyimlediği bir durumdur, bazı sorun-

lar yaş ilerledikçe azalırken bazı sorunlar ise artmaktadır.

Çocuğun semptomlarının şiddeti yüksek olduğunda tablo daha sarsıcıdır, eş tanılarının varlığı da durumu zorlaştırmaktadır. Özel gereksinimli çocuklarda mevcut tanıyı ve buna eşlik eden problemleri belirlemek gereklidir. Destekleyici bir aile ve dış çevrenin kombinasyonu psikolojik sağlamlık için önemli bir unsur olarak görülmektedir. Ailelerin psikolojik sağlamlık düzeyini artırmak için ebeveyn depresyonunu azaltacak, aile uyumunu ve iletişim becerilerini artıracak pozitif müdahale girişimleri önerilmektedir.

Son olarak Türkiye’deki özel çocuğa sahip ailelerde çocuğun tanısına ilişkin bilgi düzeylerinin ve erken eğitim çalışmalarının sayı ve nitelikçe artırılmasının ebeveynlere faydalı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Özel gereksinimli çocuk sahibi ailelerin; ihtiyaçlarına uygun olarak çocuğa eğitim verilmesinin çocuğun uyum becerilerine yapacağı katkıyı bilmesi, aile eğitimi ile ebeveynlerin çocuklarına beceri ve kavram kazandırma yollarını öğrenebilmesi, ailelerin güven kazanmalarına ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin artmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Bitsiko, V., Sharples, C. F., & Bell, R. (2013). The buffering effect of resilience upon stress, anxiety and depression in parents of a child with an autism spectrum disorder. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 25(5), 533-543.
- Bildirici, F. (2014). Özel eğitime gereksinimi olan çocuğa sahip ailelerde aile yükü ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Calderon, R. & Naidu, (2002) S. Further support for the benefits of early identification and intervention for children with hearing loss. *Volta Review*. 100 :53 -84.
- Cerezuela P., G., Fernandez-Andres M. ve Perez Molina D. (2020). Parental stress and resilience in autism spectrum disorder and Down syndrome. *Journal of Family Issues*. <https://doi.org/10.1177/0192513X20910192>.
- Cole, E. B. & Flexer, C (2007). Children with hearing loss: Developing listening and talking, birth to six. (pp. 3-9) San Diego, Oxford, Brisbane: Plural Publishing.
- Çiçek- Gümüş, E. (2020). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerle uygulanan kabul ve kararlılık terapisi temelli girişimlerin psikolojik sağlamlık, depresyon, anksiyete, stres düzeylerine ve bakım yüküne etkisi [Doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Davis, N. O., & Carter, A. S. (2008). Parenting stress in mothers and fathers of toddlers with autism spectrum disorders: Associations with child characteristics. *Journal of autism and developmental disorders*, 38(7), 1278-1291.
- Demir, Z. G., Güler, K., Aktan, E. A., & Sevimli, D. (2021). Comparison and examination of the death anxiety of parents with and without having mental retarded children. *The Journal of Neurobehavioral Sciences*, 8(1), 28.
- Doğan, S. (2010). *Zihin engelli çocuğu olan ailelerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Eracar, N. (1999). *Biraz yer açar mısınız? Normaller için kitapçılık*. Beyaz Yayınları.
- Eroğlu, Y., Özcan Arıcı N., Peker A. (2015). Özel gereksinimli çocuğa sahip anneler ile tipik gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin psikolojik sağlamlık, iyilik hali ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 142-150. <http://dx.doi.org/10.19126/suje.31090>.
- Engin, C. (2019). Özel eğitim gereksinimi olan çocukların annelerinde psikolojik iyi oluş, psikolojik

- sağlamlık ve bilinçli farkındalık ile ilişkisi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Fung, K., Lake J, Steel L, Bryce K, Lunskey Y. (2018). ACT processes in group intervention for mothers of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 48(8): 2740-2747. doi:10.1007/s10803-018-3525-x.
- Fletcher, D., & Sarkar, M. (2013). Psychological resilience. *European psychologist*.
- Foster, K., Roche, M., Delgado, C., Cuzzillo, C., Giandinoto, J. A., & Furness, T. (2019). Resilience and mental health nursing: An integrative review of international literature. *International journal of mental health nursing*, 28(1), 71-85.
- Gould, E. R., Tarbox, J., & Coyne, L. (2018). Evaluating the effects of acceptance and commitment training on the overt behavior of parents of children with autism. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 7, 81-88.
- Halstead, E., Ekas, N., Hastings, R. P., & Griffith, G. M. (2018). Associations between resilience and the well-being of mothers of children with autism spectrum disorder and other developmental disabilities. *Journal of autism and developmental disorders*, 48(4), 1108-1121.
- Hastings, R. P., Allen, R., McDermott, K., & Still, D. (2002). Factors related to positive perceptions in mothers of children with intellectual disabilities. *Journal of applied research in intellectual disabilities*, 15(3), 269-275.
- Hollahan, N.C. (2003). *Parental coping and family functioning in families with children with mental retardation and chronic illness*. (Doktora tezi) USA: Georgia State University, College of Arts and Sciences.
- Kale, Ü., Çağdaş, A., & Tepeli, K. (2013). Anne-baba eğitim düzeyinin ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin duyguları ifade etme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 254-262.
- Kara A. (2019). *Zihinsel özel gereksinimi olan çocuk annelerinde psikolojik sağlamlık ve baba katılımı ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Karaaslan, M. ve Çelebioğlu, A. (2018). Lise öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1355-1361.
- Kronenberger, W. G., & Thompson Jr, R. J. (1992). Psychological adaptation of mothers of children with spina bifida: Association with dimensions of social relationships. *Journal of Pediatric Psychology*, 17(1), 1-14.
- Macias, M. M., Saylor, C. F., Rowe, B. P., & Bell, N. L. (2003). Age-related parenting stress differences in mothers of children with spina bifida. *Psychological reports*, 93(3_suppl), 1223-1232.
- Norman, Elaine (2000). *Resiliency enhancement: Putting the strengths perspective into socialwork*, New York: Columbia University Press.
- Oelofsen, N., & Richardson, P. (2006). Sense of coherence and parenting stress in mothers and fathers of preschool children with developmental disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 31(1), 1-12.
- Pisula, E. (2011). Parenting stress in mothers and fathers of children with autism spectrum disorders, in *a Comprehensive Book on Autism Spectrum Disorders*, ed M. R. Mohammadi (Rijeka: InTech), 87-106.
- Richman, D. M., Belmont, J. M., Kim, M., Slavin, C. B., & Hayner, A. K. (2009). Parenting stress in families of children with Cornelia de Lange syndrome and Down syndrome. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 21(6), 537-553.
- Scorgie, K., Wilgosh, L., & Sobsey, D. (2004). The Experience of Transformation in Parents of Children with Disabilities: Theoretical Considerations. *Developmental Disabilities Bulletin*, 32(1),

84-110.

- Temel, M. (2015). *Engelli çocuğa sahip aileler ile engelsiz çocuğa sahip ailelerin tükenmişlik ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Tura, G. (2017). Engelli çocuğu olan ve çocuğu engelli olmayan annelerin anksiyete, depresyon ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9),18,30-36.
- Turan, Z. (2012). Early intervention with children who have a hearing loss: Role of the professional and parent participation. In S. Naz (Ed.), *Hearing loss* (pp. 117- 133) Croatia: InTech
- Uçar, M. (2021). *Serebral palsi tanısı almış çocuğa sahip olan annelerin ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin psikolojik dayanıklılık ve ebeveyn yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Ülgüt, Ö. (2019). *Otizmlili ve normal çocukların ana babalarında benlik algısı evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlık ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Nişantaşı Üniversitesi.
-

Antidepresan Olarak Aşk, Bas Kast (Çev. Özden Saatçi, 2016), Omega

Die Liebe und Wie Sich Leidenschaft Erklart, Bas Kast (2004)

Yelda İBADI*

Doi: 10.32739/usmut.2022.7.13.12

Aşk, kulağa çok belirsiz ve hatta mistik gelen bir kavram olsa da farklı bağlamlarda insanların temel birtakım ihtiyaçlarına işaret eder. Eş seçimi bağlamında aşkı düşündüğümüzde üreme ve türün devamlılığının sağlanması gibi biyolojik ve evrimsel süreçlerle ilişkili ihtiyaçların karşılanmasında rol oynayan temel faktörlerden biri iken, bağlamı romantik ilişkiye kaydığında ait olma, sevgi, saygı gibi temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir işleve sahiptir. Antidepresan olarak aşk her iki bağlamı da sırasıyla ele alarak aşk ile ilgili yapılmış olan araştırmaların derlendiği bir kaynak oluşturmaktadır. Orijinal dili Almanca olan kitabın adı “ Die Liebe und Wie Sich Leidenschaft Erklart/ Aşk ve Tutku Kendini Nasıl Açıklar” şeklindeyken Türkçe çeviride “Antidepresan Olarak Aşk” ismi tercih edilmiştir. Kitap okuyucuya eşleşmenin aşamalarını, eş seçimi faktörlerini ve romantik ilişkilerin devamlılığını sağlayan faktörleri bilimsel çalışmaların sonuçlarına dayalı olarak sunmaktadır. Kitabın yazarı olan Alman bilim yazarı Bas Kast, Konstanz Üniversitesi ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde psikoloji ve biyoloji eğitimi almıştır. Alman haftalık gazetesi Die Zeit ve diğer dergilerde serbest yazar olarak, ardından Berlin merkezli Der Tagesspiegel gazetesinde editör ve muhabir olarak çalışmıştır. 2003- 2020 yılları arasında yayınlanmış sekiz farklı popüler bilim kitabı bulunmaktadır.

Antidepresan olarak aşk on bölümden oluşmaktadır ve bölümlerin ana başlıkları; giriş: hızlandırılmış aşk kursu, baştan çıkarma sanatı, güzelliğin kimyası, aşktan sevgiye, kıskançlık, bizi ayıran şey, geçmişin sesleri, bizi bir arada tutan şey, sonsöz: aşk öğrenilebilir şeklinde planlanmıştır. Bu dizim aşkın biyolojik etkenleri ve görünümünden romantik ilişkilere dönüşme sürecine doğru ilerlemekte ve ilişkilerin kalıcılığını yahut bitişini gösteren faktörlerle sonuçlanmaktadır. İlk olarak “Giriş: Hızlandırılmış Aşk Kursu” başlıklı bölümde 2000 yılında Andreas Bartels ve Semir Zeki tarafından gerçekleştirilen, aşkın nörobiyolojik etkisini ele alan önemli bir çalışma yer almaktadır. Bu çalışmada, Londra’da yaşayan ve kendini ‘truly, madly & deeply in love’ olarak tanımlayan yani ‘delice’ aşık olan 11 kadın ve 6 erkeğe aşık oldukları kişilerin fotoğrafı gösterilerek beyin aktivitesinin kaydı alınmıştır. Sonuçlar amigdala ve sağ prefrontal korteks aktivitesinde azalma göstermiştir. Bu da şu demektir; aşk mutlu eder, daha cesur ve yumuşak olmayı sağlar. Pisa Üniversitesi’nde yapılan bir başka çalışmada ise katılımcılar hayran olunan insanla ilgili obsesyon benzeri yoğun düşünceler bildirmiş ve ‘delicesine aşık’ kişilerde serotonin seviyesinde hastalık derecesinde düşüş

* Doktorant, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Doktora Programı; Arş. Gör., Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji (Türkçe) Bölümü
yelda.ibadi@uskudar.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1448-0936>

görülmüş, bu da aşık olunduğunda hüznü ve huzursuz hissetmek ile ilişkilendirilmiştir. Bu da aşkla ilişkili bir ikilemin biyolojik görünümünü ortaya koymaktadır. Sevgilinin yokluğunda duyulan yoğun acı, huzursuzluk ve sürekli düşünce ile sevgili görüldüğünde duyulan mutluluk... Aşkın bu gibi biyolojik etkilerinin yanında 'Aşkın Mantiğı' başlığı ile sevgide deneyim ve temel bilginin etkisi üzerinde durulmuş ve boşananların üçte birinin 3 yıl içerisinde yeniden evlendiği ve çiftlerin ikinci evliliklerini, sanki hiçbir şey öğrenmemiş gibi daha sıklıkla bitirdiği belirtilmiştir.

İkinci bölüm olan Baştan Çıkarma Sanatı kapsamında "tutkunun uyandığı yer" başlığı ile yazar "kime, neden âşık oluruz?" sorusunun cevabını aramıştır. Flört araştırmalarının temeli olarak Romalı Şair Ovidius'un (MÖ 43-MS18) 'Ars Amatoria' (Sevme Sanatı) isimli eseri işaret edilmiş ve bu eser ilk baştan çıkarma kılavuzu olarak tanımlanmıştır. Ovidius "Kalbini ciddi anlamda hepsini yakalayabileceğin umuduyla doldur. O zaman onları yakalarsın da... Sakın saçların diken gibi çirkin bir biçimde kırılmasın... Sakın burun deliğinden bir kıl görünmesin... Sakın kötü kokan bir ağızdan iğrenç bir nefes çıkmasın... İlk kıvılcımın çıkması sadece özgüven ve dış görünüme değil, koşul ve duruma da bağlıdır. Tutku heyecanın olduğu yerlerde, tiyatrodaki, 'cins atların koşusunda', endişe uyandıran deniz savaşları ya da gladyatör oyunlarında uyanır." gibi önerilerde bulunmaktadır. Ovidius'un bu önerilerinden yaklaşık iki bin yıl sonra Dutton ve Aron tarafından yapılan ve çok bilindik bir çalışma olan Aşk Köprüsü: Capilano Köprüsü deneyi de Ovidius'un son önerisini desteklemektedir. Capilano Köprüsü dünyanın en büyük asma köprüsüdür ve 1 metre genişliğinde, 140 metre uzunluğundaki bu köprü yerden 70 metre yükseklikteki ahşap bir asma köprüdür. Civarda geçişi sağlayan, Capilano köprüsüne alternatif olarak nehrin dar kollarından birinin üzerinde, 3 metre yükseklikte dayanıklı bir başka köprü bulunmaktadır. Deney sırasıyla her iki köprüde de aynı koşullarda gerçekleştirilmiştir. Bir kadın araştırmacı köprüden geçmekte olan erkek katılımcılara yaklaşarak manzaranın yaratıcı ifadeye olan etkisinin incelendiği bir araştırmaya katılmak isteyip istemediklerini sormuş ve katılımcılar sözde araştırmayı tamamladıktan sonra 'deney hakkında merak ettikleri daha fazla bir şey varsa' kendisini arayabileceklerini belirterek telefon numarası vermiştir. Capilano köprüsü üzerindeki erkeklerin yarısı telefonla geri dönüş yaparken güvenli köprüden geçen katılımcıların 8'de 1'i geri dönüş yapmıştır. Aynı senaryoda erkek araştırmacı yer aldığı anda ise telefonla geri dönüş yapan hiç erkek katılımcı olmamıştır. Bu sonuçlar şu şekilde açıklanmaktadır: Yüksek ve sallanan köprü katılımcı için 'dikkat, tehlike' anlamına gelmektedir. Bu durum da adrenalin salgılanmasına yol açar. Bedenin tepkisine zihin bir neden arar ve alternatif uyarıları değerlendirir. İki muhtemel neden vardır; köprü veya kadın. Bu noktada beyin yanlış bir yorumlama neticesinde adrenalin salgısına gerekçe olarak kadın araştırmacıyı seçer. Artık açıklama 'eğer bu kadın dizlerimi titretiyorsa, içim bir hoş oluyorsa, o zaman onu çekici bulmuş olmalıyım'dır. Dış uyarıların ve biyolojik süreçlerin yorumlanmasının âşık olma durumunu nasıl etkilediğini anlama gayesiyle yürütülen bir başka deneysel çalışmada Valins laboratuvarına davet ettiği katılımcılara playboy modellerinin yarı çıplak fotoğraflarını göstererek hangilerini daha çekici bulduklarını puanlamalarını istemiştir. Ancak, deney esnasında katılımcıların göğsüne bir mikrofon yerleştirilmiş ve hoparlörden kendi kalp atışlarını duyabilecekleri söylenmiştir. Ancak bu noktada bir manipülasyon yapılmış ve katılımcılar kendi kalp atışlarını değil deneyiciler tarafından önceden kaydedilmiş kalp atım seslerini duymuşlardır. Bu bağlamda rastlantısal olarak modellerin bir kısmında daha hızlı kalp atım sesi verilirken diğerlerinde yavaş kalp atım sesi katılımcılara sunulmuştur.

Sonuçta hızlı kalp atım sesi verilen fotoğraflardaki kadınlar katılımcılar tarafından daha çekici olarak değerlendirilmiştir ve tekrar test sonuçları da aynıdır. Bu da demektir ki âşık olduğumuz için kalbimiz çarpmaz, kalbimiz çarptığı için âşık oluruz.

Baştan Çıkarma Sanatı'nın son kısmında David Givens ve Timothy Perper'in bar, disko, kafe ve içkili toplantılardaki doğal gözlemlerine yer verilmiştir. Burada araştırmacılar aşk senaryosunun ana hatlarını çizmiştir. 1. aşamada biri dikkatimizi çeker ve o kişiyle göz göze gelir. Bu aşamayı kadın yönetir, bakışlar ve mimikler sinyalleri belirler. 2. aşamada karşılıklı yaklaşma gerçekleşir ve sohbet başlatılır. Bu aşamada sözcüklerin seçimi ve sohbet başlatma stratejisi önemlidir. Michael Cunningham üç farklı strateji ve bunların etkisini göstermiştir. Örneğin; "Seninle tanışmayı çok isterim" gibi bir giriş dolaysız stratejinin, "Çalan grubun adı ne" gibi bir giriş masum stratejinin, "Daha çok içeceğime bahse girerim" küstah stratejinin ürünleridir. Sonuçlar masum stratejinin en etkili yöntem olduğunu gösterirken dolaysız stratejinin ortalama bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Küstah strateji ise %80 oranında reddedilme ile sonuçlanmakta ve en başarısız strateji olarak öne çıkmaktadır. 3. aşamada sohbet derinleşir. Bu esnada karşımızdaki insana giderek daha fazla yöneliriz ve bunu ilk 'rastlantısal' dokunuşlar izler. Grammer ve meslektaşları bu aşamayı inceledikleri, bu amaçla birbirini tanımayan genç erkek ve kadınlardan oluşan 45 çifti video film izlemek üzere bir odada baş başa bıraktıkları çalışmalarında çok sayıda kadının, erkeği çekici bulmadığını söylese bile erkeğe bazı flört sinyalleri gönderdiğini görmüştür. Bu belirgin olmayan sinyaller kadına erkeği rahatça test etme olanağı sağlamaktadır. Sonuçta kadınların bunu bir koşulda derhal sonlandırdığı görülmüştür: Erkek çok fazla konuştuğunda. Nitekim sürekli konuşan biri konuştuğu insanı değil kendisini odak noktası haline getirir. Flörtte geçerli en önemli kural şudur; önemli olan ilginç değil, olabildiğince ilgili olmaktır. 4. aşama aşkın koreografisi olarak adlandırılmıştır ve bu aşamada kadın ve erkeğin fiziksel hareketleri arasında bir uyum oluşur. David Givens ve Timothy Perper: «Flört olayında» her çift kendi kişisel aşk koreografisini geliştirdiğini söylemektedir. Kadın ve erkek karşılıklı olarak birbirinin hareketlerini takip eden ve aynı döngüyü izleyen bir koreografiyi takip etmektedir.

Bir diğer başlıkta "Güzelliğin Kimyası" ele alınmıştır. Eş seçimine ilişkin en temel bilgiler Charles Darwin'in Evrim Kuramına dayanmaktadır ve cinsel seçilime ilişkin Darwin'in fikirleri bugün halen geçerliliğini korumaktadır. Miller insanın bugün sahip olduğu gelişmiş kabul edilen özellikleri de bu teoriyle temellendirerek "İnsan ruhunun en etkileyici yetenekleri tavus kuşunun kuyruğuna benzer. Medeniyetimizin beşiğinde flört etmek vardır." demiştir. Öyleyse bu aşamada "Dış Görünüşün Rolü Nedir?". Elaine Hatfield, Freshmen Welcome Week deneyi olarak bilinen çalışmayı gerçekleştirmiştir. Katılımcılara katılacakları bir parti için partnerlerinin kişilik özelliklerine bağlı olarak bilgisayar tabanlı bir uygulama ile belirleneceği söylenerek kişiler arasında rastgele eşleştirilmiş ve parti sonunda katılımcılara partnerlerini beğenip beğenmediklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların partnerlerini beğenip beğenmemeleri tek bir şeye bağlıdır; dış görünüme. Alan Feingold gerçekleştirdiği meta-analizinde çekici insanların daha avantajlı olduğunu görmüştür. Buna göre, görünüş eğer hoşumuza giderse bu insanın daha birçok hayranlık duyulacak özelliği olması gerektiğini varsayabiliriz. Diğer yandan, ele alınan bir başka başlık "Erkekler ve Kadınlar ne ister?" yani Uygun Eş Seçimindeki Ölçüt Nedir? sorusudur. Bu açıdan kadınlar ve erkekler arasında çok belirgin bir farklılık vardır. Erkeklerin istediği 'doğurgan bir kadın' dır. Doğurganlıkla ilgili en belirleyici faktörlerden biri yaştır. David Buss 37 farklı

kültürden 10.000'in üzerinde erkek katılımcıyı dâhil ettiği çalışmada erkekler tarafından en çok tercih edilen kadın yaşının 25 olduğunu görmüştür. Bu yaş aynı zamanda kadın doğurganlığının en yüksek olduğu yaştır. Doğurganlığın bir başka belirleyicisi ise östrojen hormonunun miktarıdır ve bu hormonun miktarı kadınların fiziksel görünümünde belirgin farklılıklar ortaya koymakta ve bu özellikler erkekler tarafından ayırt edilebilmektedir. Östrojen hormonu özellikle yüz şeklini belirler ve daha büyük gözler, küçük çene, dolgun dudaklar, ince kaş, pürüzsüz cilt östrojen hormonunun yüksek olmasının bir sonucudur ve bu özellikler erkekler tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Kadınlar için ise bir ikilem söz konusudur. Kadınlar için erkek seçimindeki önemli bir faktör testosteron miktarıdır. Testosteron miktarına bağlı olarak erkeklerde daha yüksek kas, cinsel istek, egemenlik ve etkileme arzusu, güçlü bağışıklık sistemi görülmektedir. Özellikle güçlü bağışıklık sistemi kadın tarafından çocuğun daha güçlü bir bağışıklık sistemine sahip olması için bir tercih sebebidir. Testosteron da tıpkı östrojen gibi dış görünüme etki eder ve köşeli ve belirgin çene kemiği, göz üstü kemiği çıkık, gözler küçük, gür kaşlar, ince dudaklar yüksek testosteronun göstergesidir. Ancak Perret ve meslektaşları gerçekleştirdikleri çalışmada kadınlara bir bilgisayar uygulaması üzerinden nötr yüzler sunarak bunları tercih edecekleri erkek tipine göre yukarıda belirtilen özelliklere dayalı olarak daha erkeksileştirme veya kadınsılaştırma imkanı vermişlerdir. Sonuçta ise kadınlar yüzleri daha kadınsılaştırmıştır. Bu sonuç daha kadınsı, yani daha düşük testosteron düzeyine sahip erkeklerin daha az dominant, daha cana yakın, daha dürüst, daha duyarlı, daha dayanışmacı yani yavruların sorumluluğunu alacak, iyi baba olacak erkekler olacağı şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak, eş seçiminde kadınlar için zamanlamanın da önemi büyüktür. Zira yumurtlamadan önceki 5 gün kadınlar için 'çok tehlikeli' bulunmaktadır. Bu dönemde kadınlar birden bire daha erkeksi yüzleri tercih etmeye başlar (Baker&Bellis; akt. Kast). Bu döneme ilişkin bir başka bulgu ise Randy Thornhill ve Steven Gangestad tarafından ortaya konmuştur. Yumurtlama dönemlerinde kadınların koku duyusu değişir ve kadınlar 'simetrinin kokusu' nu alır. Sadece doğurganlık dönemindeki kadınlar simetrik erkeklerin kokusunu alır ve onları tercih eder. Koku Major Histokompatibilite Kompleksi (MHK genleri) (Wedekind &Füri) ile ilişkilidir ve kadınlar MHK profili kendilerinden mümkün olduğunca farklı olan erkeklerin beden kokusunu tercih eder. Böylelikle kadınlar doğacak çocuğun oldukça renkli bir MHK molekül karışımı ve yine etkili bir savunma sistemiyle donatılmış olmasını güvence altına almış olur ve bu faktör yakın akraba evliliklerinin önüne geçmeyi sağlar.

"Aşktan Sevgiye" başlığıyla kitap aşkın biyolojik süreçlerinden romantik ilişkiye geçişi ve romantik ilişkinin sürdürülmesindeki veya sürdürülememesindeki faktörleri ele almıştır. Bu bağlamda Tennov'a göre derin duygular çoğu zaman aynı koşullarda ortaya çıkar ve "Arzu kendimizin arzulandığını hissettiğimizde başlar. Eğer başkalarının seni sevmesini istiyorsan onlarla içtenlikle ilgilen. Çünkü birine sayıldığını, sevildiğini, özel biri olduğu duygusunu vermek hepimizin kullanabileceği en güçlü afrodizyaktır." Ancak Aron ve meslektaşları genç, yaşlı, yeni âşık ve yıllardır evli kişilere 'Eşinize âşık olduğunuz anı hatırlıyor musunuz?' sorusunu sormuş ve bizde derin duygular uyandıranın, herhangi birinin gösterdiği ilgi değil, çekici birinin gösterdiği ilgi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Romantik ilişki bağlamında düşünüldüğünde olağanüstü bir eşin belirleyicileri: Karşılıklı çekim ve sevgi, Duygusal açıdan dayanıklılık, Güvenilirlik, Hoş bir karakter ve Zekâdır. İlişkiler için partnerler arası benzerlikler ve farklılıkların etkisine bakıldığında ise 'Öldüren cazibe' olarak tanımlanan süreç görülmektedir. Diane Felmlee'ye göre bu kavram bizi başlangıçta kişinin

kendisine çeken o özelliğinin çoğu zaman, bizim daha sonra o insandan ayrılmamıza neden olması şeklinde ifade edilmektedir. Bu önermeye bağlı olarak 301 katılımcıya ‘Son ilişkiniz neden bitti?’ diye sorulmuş ve sonuçta öldüren cazibe etkin faktör olarak bulunmuştur. Öyleyse, zıtlıklar -önceleri- birbirini çekebilir. Buna ek olarak, Keller ve meslektaşlarına göre yeni çiftler özellikle bedensel açıdan birbirine benzerler, her şeyden önce aynı çekiciliğe sahiptirler. Ayrıca birbirine benzeyen iki insan sadece birbirlerini daha iyi anlamaz, karşılıklı birbirlerini onaylarlar da. Weisfeld ve meslektaşlarına göre çiftler birbirine ne kadar çok benziyorsa, evliliklerinde de o kadar mutludurlar.

Tüm bunların ardından bir sonraki başlıkta “Bizi Ayıran Şey” sorgulanmaktadır. İyi Kavga-Kötü Kavga ilişkilerin gidişatını etkiler mi? Gottmann Aşk Laboratuvarı adını verdiği laboratuvarında, ayrılık belirtisi olan kavga şeklinin kadının kaba giriş yapması ve erkeğin kadının şikâyetine anlayış göstermeyi reddetmesi ile başarılı evliliklerde kavga şeklinin ise kadınların şikâyetlerini daha dikkatli ifade etmesi ve erkeklerin hemen kırılgan tepki göstermemesi, sözü edilen sorunu ciddiye alması ile karakterize olduğunu görmüştür. Bu bağlamda, kadın ilişkisinin ‘barometresidir’ ve birlikteliğin ne durumda olduğu kadından anlaşılabilir. İlişkiyi ayrılığa götüren faktörleri ise Gottmann ve arkadaşları “Mahşerin Beş Atlısı” olarak tanımlamaktadır. İlk atlı eleştiridir ve sessizce ama koşar adım yaklaşır. İkinci atlı savunmadır. Savunma, eleştiriyi tetikler ve çoğu zaman karşı saldırıya dönüşür. Üçüncü atlı aşağılamadır ve ilişkinin ölümü için en etkili zehirdir. Gottmann aşağılamayı ‘aşkın sülfirik asidi’ olarak tanımlamaktadır. Kast bu noktada Theodor Adorno’nun ‘Güç gösterisine meydan vermeden kendini güçsüz gösterebildiğin yerde sevilirsin ancak’ sözüne değinmektedir. Dördüncü atlı geri çekilmedir. Geri çekilme bir çeşit duvar örmedir. Eşlerinden uzaklaştıkça bir kavga da kaçınmış olurlar, aynı zamanda evliliklerinden de kaçınırlar. Son atlı ise güç gösterisidir ve bu aşama karşı tarafın gereksinimlerini etkin biçimde yok saymaktır. ‘Bizi Ayıran Şey’ ise son evredir. Bu evrede eşler birlikte ama yalnızdır. Evliliğin son evresi dört aşama ile açıklanmıştır. İlk aşamada kişiler birliktelikteki sorunların ciddi ve çözümsüz olduğunu hisseder. Bu sorunlar kişilerin canını sıkarak, her şey olumsuz görünür ve çıkış yolu bulunamaz. İkinci aşamada kişiler sorunları eşleriyle tartışmayı anlamlı bulmaz ve konuşmanın ilişkiyi iyiye götüreceği umudunu kaybetmişler. Üçüncü aşamada eşler birbirini teğet geçerek yaşamaya başlar. Herkes kendi istediğini yapar ve artık ortak yapılan çok az şey vardır. Aynı evde yaşarlar ama birlikte değil, oda arkadaşı olarak yaşamaya devam ederler. Dördüncü aşamada eşler birlikteyken yalnızlardır; anlaşamadıklarını, yalnız ve izole yaşadıklarını düşünürler ve yakınlığı özlerler. Bu aşamalar genellikle yakınlık arayışıyla sonuçlanır ve yaygın olarak boşanma nedeni aldatmadır. Diğer yandan evliliklerde ‘Lanetli 4. Yıl’ olarak tanımlanan dönem evliliklerin yaygın olarak bittiği en belirgin dönemdir. Helen Fisher 62 ülkenin 1947-1989 yılları arasındaki evlilik istatistiklerini incelemiş ve en yüksek boşanma oranının evliliklerin dördüncü yılında gerçekleştiğini göstermiştir.

Kitabın son aşamalarında Bas Kast “Geçmişin Sesleri” ile kişilerin geçmişlerinin ilişkiye etkisini ve mutlu ilişkileri etkileyen faktörleri ele almıştır. Yazarın ilk çıkarımı şudur: Mutlu çiftler farklı düşünürler. Farklılıktan kasıt kişilerin düşünce biçimlerindeki kişilerarası farklılıklar değil, mutsuz çiftlerin düşünce biçimine kıyasla görülen farklılıklardır. Buna göre eşler bir aksilik yaşandığında bunun sebebini eşe değil, koşullara atfederler. Öyleyse, birlikte olduğumuz insanın davranışını kendimize açıklama şeklimiz, ilişkimizin başarısına veya başarısızlığına önemli ölçüde katkıda bulunur. Kişilerin düşünme biçimlerini etkileyen değişkenler, kitabın bir sonraki başlığında John Bowlby’nin bağlanma kuramında aranmıştır.

Buradan elde edilen çıkarıma göre yetişkinliğimizde çocukluğumuzda öğrendiğimiz kadar severiz. Sevgi Tarzı bir sonraki başlıkta bağlanma tarzına atıfla kullanılmıştır ve sevgi tarzımızın değişip değişmeyeceği sorgulanmıştır. Baldwin ve Fehr bağlanma/ sevgi tarzının insanların yaklaşık %70'inde aynı kalsa da %30'unda değişebildiğini belirtmektedir. Bu, bebeklik döneminde bakım veren ile ilişkimiz sonucu oluşan bağlanma süreçlerinin her ne kadar yetişkinlikte kurduğumuz ilişkileri etkilese de, değiştirilemez olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak bu biçimler bir gecede oluşmaz, öyleyse bir gecede değişmesi de beklenmemelidir.

Yazar, bizi ayıran şeyleri ele aldıktan sonra, bir sonraki adımda 'Bizi Bir Arada Tutan Şey'i anlamaya çalışmıştır. Gottman ve De Claire başarılı çiftlerin farklı kavga ettiklerinin, başka türlü düşündüklerinin ve eşlerinin davranış biçimini olumlu yorumladıklarının altını çizmiştir. Sonuçta önemli olan çiftlerin ne konuştukları ya da ne yaptıkları değil, birbirlerine nasıl uyum sağladıklarıdır. Öyleyse, 'Özel Hayat Nasıl Oluşur?'. Bas Kast Aşkın 5 formülünü vermiştir. Bir numaralı aşk formülü sevgidir. Bu formülün bileşenleri: Eşe sevgi göstermek, eş desteklemek ve anlık romantizmdir. Aşk samimi, önemsiz şeylerde var olur. İki numaralı aşk formülü biz duygusudur. Biz duygusu açısından bakıldığında üstün geldiğimiz her kavgada, beraberliğimiz yine bir şeyler kaybetmiştir. Üç numaralı aşk formülü kabullenmedir. Daniel Wile'e göre eş seçmek sorun seçmektir ve bazı yönlerden ilişki, olumlu yanlarını beğendiği ve sevdiği madalyonun olumsuz yanlarıyla da başa çıkma denemesidir." Dört numaralı aşk formülü olumlu hayallerdir; mutlu çiftlerin bakışı pembedir ama yine de çok keskindir. Beş numaralı aşk formülü sıradan günün telaşı ile tarif edilmiştir. Arthur Aron'a göre aşkı canlı tutma reçetesi günlük yaşamın rutinini kırmakta ve devamlı yeni, ilginç, heyecanlı şeyleri denemekte yatar. Tüm bunlara dayanarak kitabın son sözü şudur: aşk öğrenilebilirdir. Dahası, aşkı ihmal eden kişiyi aşk da ihmal eder!

Bas Kast, kitabını bu şekilde yapılandırmıştır. Kitap her ne kadar kişisel gelişim kategorisinde yer alsada eş seçimi ve romantik ilişkilerle ilgili yapılan bilimsel yayınların bir derlemesidir. Her ne kadar ilişkilerin başlangıcından bitimine kadarki süreci ele alınarak yapılandırılmış olsa da bazı sorunlu noktalar bulunmaktadır. Öncelikle, kitabın başında yer alan ve kimi neden çekici bulduğumuzu ya da 'âşık' olduğumuzu açıklayan süreçlerle kitabın sonundaki vurgulanan 'aşk'ın öğrenilebilirliğinin çelişip çelişmediği tartışmaya açıktır. Bir yandan ilk bölümdeki aşk biyolojik süreçlerle daha fazla açıklandığı için öğrenilmediği savunulabilse de Capilano köprüsü deneyi ve Valins'in kalp atım ritmi aldatmacası ile katılımcıları manipüle ettiği çalışması, aşkın dışsal etkilerle de oluşturulabileceğini göstermektedir. Özünde bu da aşkın öğrenilebilir/edinilebilir veya edindirilebilir bir olgu olduğunu göstermektedir. Ancak, kitabın başında bir duygu veya olgu olarak tanımlanan aşk ile kitabın ikinci kısmında 'ilişki' olarak ele alınan aşkın aynı şey olmadığı aşıkârdır. Zira ilişki birden fazla kişi arasında oluşan ve yapılandırılabilen bir sistemdir. Aşk ise ikinci bir kişi ile doğrudan iletişimi veya karşılıklılığa dayalı bir etkileşimi gerektirmez. Diğer yandan, ikinci kısım bu yazı içerisinde romantik ilişki olarak belirtilmiş olsa da esasında evli çiftlerle yapılan çalışmalara dayanmakta ve evlilikle ilişkili süreçleri ele almaktadır. Fakat romantik ilişkiler evlilikle açıklanmak veya sonuçlanmak zorunda değildir. Bu kitabın kısıtlılığı, yazarın veya bilimsel açıdan bu çalışma alanının muhafazakârlığına yorulabilir. Benzer bir kısıtlılık yahut eleştiri de kitabın heteronormatif yapısı olabilir. Bu kısıtlılık da bir önceki eleştiri ile benzer bir gerekçeye dayandırılabilir. Sadece yazarın ilişkilere heteronormatif bakış açısına sahip olduğunun söylenmesi doğru olmayacaktır. Bu alan yazında yer alan birçok çalışma,

ilişkileri kadın-erkek taraflar üzerinden ve kadın-erkek karşılıklılığı ile tanımlayacak şekilde yapılandırılmaktadır. Sonuç olarak Bas Kast, Antidepresan Olarak Aşk ile alan yazında yer alan çalışmaları akıcı bir anlatımla herkesin erişimine sunan sade bir anlatım oluşturmuş ve bu kapsamda ilişki çalışmalarına da kayda değer bir katkı sunmuştur.

NP Medical Center
FENERYOLU - ETİLER

CHOOSE HEALTH

NP FENERYOLU MEDICAL CENTER

Adult Psychiatry Polyclinic
Child and Adolescent Psychiatry Polyclinic
Speech and Language Therapy Polyclinic
Occupational Therapy and Sensory Integration Clinic

NP ETİLER MEDICAL CENTER

Adult Psychiatry Polyclinic
Child and Adolescent Psychiatry Polyclinic

NP İSTANBUL
Hospital

Feneryolu Medical Center Tel: +90 216 418 15 00
Etiler Medical Center Tel: +90 212 270 12 92

www.nptipmerkezi.com

nptipmerkezi NPİSTANBULBeyinHastanesi

**ÜSKÜDAR
UNIVERSITY**

One more step in understanding human nature